

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально – науковий інститут міжнародних відносин імені Богдана
Гаврилишина
Кафедра політології та філософії

ДИПЛОМНА РОБОТА НА ТЕМУ:
«ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ СУЧАСНОСТІ: ЗАСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ
ВЕДЕННЯ»

Спеціальність 052 – Політологія
Освітньо-професійна програма – Міжнародні та регіональні політичні
комунікації

Виконав: студент
4 курсу, групи ПОЛ-41

Демчук А. С.

Підпис

Науковий керівник:
Кандидат історичних
наук, доцент
Гурик М. І.

Підпис

Випускню кваліфікаційну роботу
Допущено до захисту
« ____ » _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Підпис

Тернопіль – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН.....	6
1.1. Зміст та особливості ведення інформаційної війни.....	6
1.2. Особливості застосування засобів та механізмів ведення інформаційних війн.....	14
1.3. Нормативно правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки.....	19
Висновки до розділу 1.	23
РОЗДІЛ II. ІНФОРМАЦІЙНА БОРОТЬБА У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....	25
2.1. Інформаційна війна росії проти України: передумови, завдання та засоби її ведення.	25
2.2. Аналіз особливостей ведення інформаційної війни між російською федерацією та Україною впродовж 2014-2022 років.....	30
2.3. Найбільші інформаційні атаки російської федерації проти України.....	34
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ АКТУАЛЬНИХ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	40
3.1. Протидія України російським інформаційним впливам.....	40
3.2. Досвід Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки для України в боротьбі з інформаційними атаками.....	45

Висновки	до	розділу
3.....		49
ВИСНОВКИ.....		51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		55
ДОДАТКИ.....		61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Однією із основних, яку спричинив електронно-цифровий характер новітніх комунікацій є загроза національній інформаційній безпеці. На сучасному етапі розвитку все ще немає дієвої системи, котра гарантувала б захист інформаційного середовища країни. У жодній з держав не існує повністю захищеної інформаційної галузі, тому ця держава у будь-який час може піддатися інформаційним атакам інших держав. Сьогодні більша частина держав розглядає інформаційну війну як засіб здійснення своєї зовнішньої політики.

Традиційні методи ведення інформаційних війн розширюються за своїми масштабами. Вже не є актуальними винищувальні та виснажливі стратегії боротьби. На арену боротьби виходять гібридна війна, непрям атака та зовсім новітні методи ведення війни: моральний, ментальний та фізичний. За таких умов інформаційна війна стає боротьбою держав, де використовуються особливі інструменти впливу на інформаційне середовище та психологічний стан суперника і механізм захисту власного інформаційного середовища. Інформаційна війна – це головна складова військового конфлікту не тільки під час його підготовки, а при веденні бойових дій [18].

Інформаційна війна негативно впливає не тільки на відносини між країнами, а й на становище усередині цих країн. Інколи повністю вистачає застосування ЗМІ для здійснення впливу на значну масу громадян. Тому у роботі виконується дослідження проблематики інформаційної війни та її протидія на національному рівні.

Аналізом особливостей ведення інформаційних війн займалися безліч як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед них В. Березін, Р. Гудін, О. Калиновський, Л. Макаренко, Ю. Нестеряк, А. Юричко, В. Пугач, В. Гурковський, І. Горбатенко, М. Рева, О. Литвиненко, О. Дубас,

О. Шпенглер, М. Лібікі, Г. Кіссінджер, Е. Тоффлер, Дж. Стейна, П. Кеннеді, Дж. Стейн, Л. Кокс, Т. Томас, Е. Тоффлер та інші.

Мета дослідження – дослідження особливостей інформаційної війни та механізмів здійснення інформаційного впливу як інструменту маніпулювання в інформаційному просторі держави та виокремлення методів інформаційної боротьби у безпековому просторі України.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи слід виконати наступні завдання:

- проаналізувати зміст та особливості ведення інформаційних війн;
- дослідити особливості застосування засобів та механізмів ведення інформаційних війн;
- проаналізувати нормативно правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки;
- розглянути інформаційну війну росії проти України: передумови, завдання та засоби її ведення;
- здійснити аналіз особливостей ведення інформаційної війни між російською федерацією та Україною впродовж 2014-2022 років.
- виокремити найбільші інформаційні атаки російської федерації проти України.
- запропонувати методи протидії для України російським інформаційним впливам;
- дослідити досвід Європейського Союзу у боротьбі з інформаційними атаками для України.

Об'єкт дослідження – інформаційна війна як інструмент впливу в сучасному інформаційному просторі.

Предмет дослідження – суть та особливості ведення інформаційної боротьби між Україною та росією.

Робота виконана за допомогою різних методів наукового дослідження. А саме: методу дедукції, порівняння, спостереження, індукції, методу

аналогії, аналізу, синтезу, історичного методу, абстрагування, статистичного методу і оптимізації.

В теоретичну базу дослідження входять дослідницькі праці вчених, посібники, підручники, мережа Інтернет, міжнародні конвенції, аналітичні звіти ЄС, аналітичні та статистичні дані Міністерства економіки України, Державної служби статистики України та інші.

Апробація одержаних результатів. Основні наукові положення і аспекти теми, результати і висновки кваліфікаційної роботи представлено у ...

Структура даного дослідження складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел із 64 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи – 66 сторінок. Робота включає 5 рисунків та 1 таблицю.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

1.1. Зміст та особливості ведення інформаційної війни

Термін «інформаційна війна» є широким та непростим для аналізу. Учені довго досліджували цей феномен, формували нові тлумачення, розширювали об'єктно-предметну будову або змінювали прийняті раніше визначення.

С. Расторгуєв вважав, що інформаційна війна – це боротьба країн із застосуванням інформаційних технологій, прямий чи опосередкований вплив інформаційних систем для отримання матеріальних переваг. Інформаційний вплив у цьому контексті визначається як вплив із застосуванням засобів, які слугують досягненню поставленої мети.

Дослідники Р. Рудник та П. Шпиґа розрізняють 4 методи формування визначення інформаційних війн:

- першим підходом інформаційну війну визначають як поєднання соціоекономічної, політико-правової та психологічної діяльності, які охоплюють інформаційний простір супротивника, витискаючи його через знищення його каналів комунікації та засобів для зв'язку;

- другий підхід до визначення терміну «інформаційна війна» розглядає її як гостру форму боротьби у інформаційному просторі, де важливу роль відіграють принципівість, терміни та сила конфлікту між противниками;

- відповідно до третього підходу інформаційну війну тлумачать як одну із форм ведення військової боротьби із застосуванням модернізованих ІКТ;

- четвертий підхід інтерпретує інформаційну війну як кібернетичну війну, зокрема боротьбу із використанням технічних систем [27].

Роботи О. Юдіна та Д. Богуша містять таку інформацію, що визначення, чи є певне явище інформаційною війною, стає можливим тільки тоді, коли присутній певний комбінований вплив на інформаційне поле суперника, чи передбачено певні умови для виконання дій, які виступають самостійними чинниками та можуть чинити такий вплив, що держава-

противниця відмовиться від поставленої мети у політичній, економічній чи іншій сферах. За таких умов особливості ведення інформаційних війн все ще будуть ризики та невизначеність остаточного результату [27].

Р. Чирва вважає, що одне із основних завдань інформаційних війн – це маніпуляція великою кількістю осіб та їх дезорієнтування [1].

До основних завдань інформаційних війн також відносяться:

- руйнівний вплив на політичні сили держави через ослаблення її потенційних та реальних можливостей, які стосуються гарантування безпеки, формування складних ситуацій для формування та підтримки зовнішніх зв'язків та зменшення значення органів влади;

- створення приземленої атмосфери та негативного ставлення до культури й історичного надбання у населення противника;

- маніпуляційні, що стосуються із громадської думки та політичної системи країни ворога для формування напруги у сфері політики;

- дестабілізаційні відносини серед політичних партій та об'єднань для створення конфліктних ситуацій та зародження недовіри у населення до органів влади;

- провокаційні дії, які спричиняють політичні, економічні, соціальні чи релігійні конфлікти;

- погіршення ступеня інформаційної безпеки держави;

- стимулювання то початку страйків та бойкотів, масових заворушень та протестів;

- руйнування авторитету влади та держави на міжнародній арені;

- зменшення ролі наукових відкриттів та міжнародних досягнень в сфері науки та гіперболізація наслідків помилок;

- формування передумов до політичного, економічного або військового програшу;

- оборона від інформаційно-психологічних нападів ворога [23].

Загалом, інформаційна війна – це всеохоплююча та цілісна стратегія, яка зумовлена підвищенням ролі інформації в сфері політики та управління.

Інформаційна війна також трактується як така форма конфлікту, за якої відбуваються відкриті напади і атаки на інформаційні системи ворога.

Усі інформаційні війни мають у своїй складовій частині такі особливості:

- психологічна операція, у якій інформація є основним чинником зміни психологічного стану суперника;
- електронна війна має на меті спотворення інформації ще до моменту її отримання противником;
- дезінформація, яка надає неправдиву інформацію про існуючі дії та сили;
- фізична руйнація, яка має на меті вчинення впливу на елементи інформаційних систем та виключення їх з роботи;
- заходи, що стосуються безпеки, які мають на меті протидію отриманню суперником реальної та правдивої інформації;
- пряма інформаційна атака, у якій дані спотворюються.

Робота М. Лібікі «Що таке інформаційна війна» містить визначення форм інформаційних війн:

1. командно-управлінська (має на меті блокування каналів зв'язку між командуванням і виконавцями завдань).
2. психологічна (пропаганда серед населення та його деморалізація через інформаційні атаки).
3. розвідувальна (пошук та накопичення даних).
4. економічна (руйнування інформаційних зв'язків).
5. хакерська (диверсія та атака суперника через спеціальні програми).
6. електронна (атака станцій радіозв'язку, радарів та комп'ютерної мережі)
7. кібервійна [5].

Теоретична модель інформаційних війн є одним із головних елементів. Її розглядають як систему інформаційного впливу на соціальні групи, який

спрямований на одержання переваг у економічній, політичній та військовій боротьбі.

Існує три головні складові інформаційної війни: хай-тек, хай-сенсоро і хай-х'юм. Для кожної з них характерним є власне технологічне наповнення (рис.1.1).

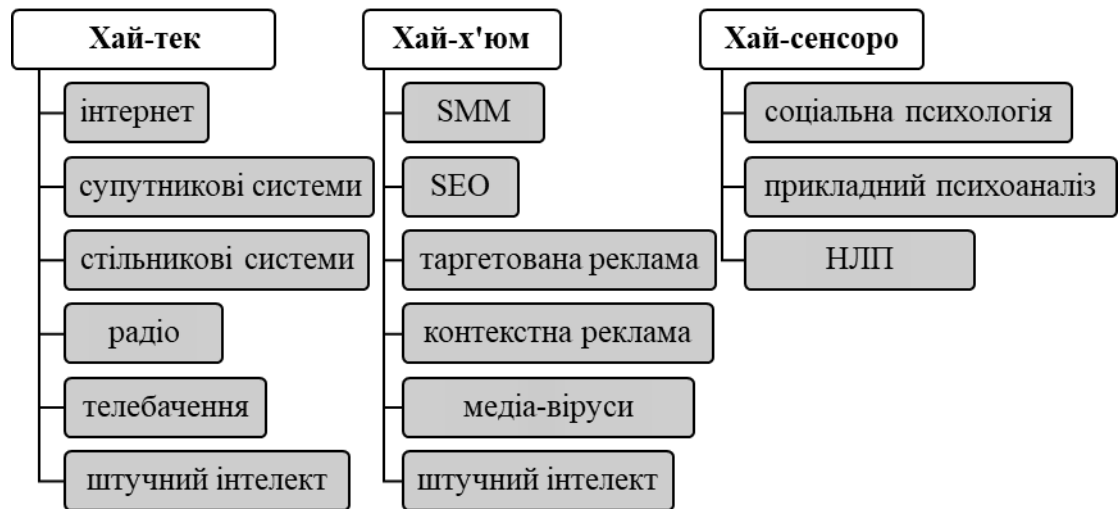

Рисунок 1.1. Модель інформаційної війни

Хай-тек визначають як сучасну цифрову комунікаційну технологію, що включає в себе телебачення, Інтернет, радіо та планшети, телефони, комп'ютери та інше.

Розглядаючи сучасне телебачення з точки зору інформаційної війни, можна визначити його як технологію транслявання звуків та картинки через кодування сигналів із використанням каналів відповідно до стандартів MPEG.

Радіо, в контексті теперішніх засобів масової інформації, – це технологічні методи передачі та розшифрування радіосигналів у цифровому форматі із застосуванням електромагнітних хвиль у радіодіапазоні.

Інтернет – це система комп'ютерних мереж, об'єднаних разом для здійснення трансляцій та накопичення даних. Базуючись на Інтернеті

створюються поштові системи, сервери для накопичення інформації та нові різновиди радіо та телебачення.

Різниця між Інтернет-телебаченням та традиційним телебаченням полягає у тому, що перше включає міжмережевий протокол – це система, яка сформована на основі двосторонньої цифрової передачі даних через Інтернет та широкополосного підключення [14].

Месенджери є системами моментального зв'язку. Зокрема, це Viber, WhatsApp, Telegram, Facebook, Skype.

З точки зору інформаційної війни, хай-х'юм – це сучасні соціогуманітарні технології для формування, накопичення та розсіювання даних. Зокрема, це SMM, SEO, таргетинг та контекстна реклама. SEO – це система дій, що слугують оптимізації та підвищенню позицій сайту у пошуковій системі. SMM – це система дій, що спрямовують свій вплив на просування певної інформації у соцмережах.

Таргетинг – це свого роду реклама, яка дає змогу виділити з усієї аудиторії соцмережі тільки ту частину, що відповідає потрібним параметрам.

Контекстна реклама – це методи та інструменти публікації даних, які направлені на значення інтернет-ресурсу та являють собою банер або текстову інформацію.

У значенні інформаційної війни, хай-сенсор – це сучасні психологічні технології, що дозволяють чинити вплив регулювати соціокомунікаційні процеси у суспільстві. До типових прикладів цієї складової належать прикладний психоаналіз, нейро-лінгвістичне програмування та соціальна психологія.

Прикладний психоаналіз – це частина психології, яка розкриває практику застосування концепцій, які слугуватимуть досягненню повного розуміння природи людини та суспільства.

Нейро-лінгвістичне програмування (НЛП) розглядають як технологію моделювання поведінки окремої особи, у вербальному та невербальному значенні, із застосування мовлення, руху тіла та пам'яті [55].

Соціальна психологія – це частина психології, що зорієнтована на дослідження принципів функціонування суспільства та його спільної взаємодії.

Головна складова інформаційних війн – це інформаційні процеси – дії, що стосуються пошуку, створення, збереження і розповсюдження даних з певною тематикою [6].

Будь-які інформаційні війни у своїй складовій містять інформацію та комунікацію. У цьому розумінні, інформація – це певного роду дані щодо навколишнього середовища особи, а комунікація – це процес розповсюдження даних [60].

Всі інформаційні процеси відбуваються у певній площині – інформаційному полі. Це своєрідний соціальний чи географічний простір, де здійснюється комунікація та обмін інформації.

Суб'єкти інформаційних процесів – це складові інформаційного поля: конкретні особи, соціальні групи та сторони комунікації. Об'єкт інформаційних процесів – це інформація, яку одержують отримується при комунікації.

До основних сфер застосування інформаційних війн належать політична, економічна та військова. Протиборство в них відбувається за допомогою циклічного або лінійного обміну даними, що може завдати шкоди одержувачу та надати перевагу автору. Саме це – основна сутність теперішніх інформаційних війн.

Маніпуляція – основа інформаційної війни та засіб психологічного впливу, який застосовують для таємного впливу на психіку жертви для отримання поставленої мети.

Основний елемент інформаційної війни – інформаційна зброя. Її визначають як набір організаційних та технічних впливів на інформаційну систему та системи автоматичного керування, що має на меті застосування такого роду систем та інструментів:

- спотворення, відкриття, ліквідація, створення неправдивої інформації;

- ліквідація захисних засобів;
- звуження або збільшення доступності даних;
- протидія технічним засобам та виведення з ладу комп'ютерних мереж;
- керівництво інформаційними мережами [7].

Інформаційна зброя – це програмні та апаратно-програмні системи, що легко маскуються під систему захисту, функціонування яких може бути анонімним без сповіщення про війну. Для таких систем характерним є варіативна побудова та застосування, різнобічність у використанні та ґрунтовність дії в контексті завдання значної шкоди.

Мішенню інформаційної зброї вважають національну інформаційну структуру та інструменти глобальної інформаційної структури. Також до мішень належать ЗМІ, транспорт та енергетика, засоби зв'язку, виробництво, освіта та наука та інше.

У наш час застосовують такі різновиди інформаційної зброї: апаратна закладка (чіп, ВІС); програмна закладка (програмна платформа, логічна і часова бомби, троянський кінь, небезпечне ПЗ); вірус (орієнтований на локальну та глобальну мережу).

Основна ціль інформаційних атак – отримання прерогатив у реальному військовому чи економічному протиборстві [9].

До традиційних інструментів інформаційних війн належать медіа, які є посередником при розповсюдженні інформації, яка має вигляд повідомлень, між його автором та отримувачем. Медіа розглядають як канал зв'язку, спосіб зберігання, розповсюдження та оприлюднення даних. Зокрема, це будь-якого роду інформаційні носії, що виконують вищезгадані функції. Поняття медіа та масові медіа часто синонімізують. Проте масові меді – це конкретніша технологія розповсюдження інформації автором на широкий загал, що обмежене інформаційним полем, де масові медіа застосовуються [10].

Всі масові медіа за особливістю їхньої діяльності умовно поділяють на такі підгрупи:

- преса;
- аудіовізуальне мас-медіа;
- засоби масової культури;
- рекламно-інформаційне мас-медіа;
- інформаційні служби.

Відповідно до географічного транслявання інформації, розрізняють регіональні, місцеві, національні та транснаціональні мас-медіа.

В ХХ столітті у світі зародився, а у ХХІ столітті значно розвинувся новий вид інформаційної війни – кібервійна. «Кібервійна – це певна боротьба суб'єктів у сфері програмного забезпечення, де витягують закриту інформацію та виводять з роботи програмне обладнання суперника для одержання більших прерогатив у реальній військовій чи економічній боротьбі» [45].

До основних героїв такої війни належать хакери та кракери. Хакери розшукують необхідні дані, а кракери псують програмні та апаратні засоби.

Кібервійна поділяється на такі категорії:

- вандалізм – пошкодження сторінок в Інтернеті та перетворення змісту початкових повідомлень;
- пропаганда – розповсюдження інформації для привертання уваги й підбурення суспільства до певних соціальних дій;
- пошук даних які потрібна для хакінгу сторінок певних людей чи організацій для одержання даних;
- вторгнення у програмне забезпечення для атакування комп'ютерної техніки ворога;
- атака на інфраструктуру, комп'ютери, що регулюють роботу державних, військових та громадських організацій [3].

Поява технологій web 2.0 спричинила формування мережевої війни. Мережева війна включає в себе інформаційно-комунікаційне протиборство в онлайн і офлайн форматах мережевих структур.

Онлайн мережеві структури включають інтернет-ресурси та соціальні мережі. Офлайн мережеві структури включають організації або тимчасові об'єднання, що базуються спільних думках та інтересах.

Важлива роль у проведенні інформаційних війн надається поняттю гібридної війни. Гібридна війна є засобом боротьби, який містить набір інструментів військового, політичного та економічного характеру. Гібридна війна ще також називається асиметричною, що вказує на особливих характер протиборства, що відбувається із застосування незвичайних стратегій та тактик ведення війни. Головна мета цього протиборства – «компенсація недостатнього числа ресурсів одержання прерогатив у ході ведення війни». Поле для застосування інструментів гібридної війни – міжнародне суспільство та населення держави суперника [12].

При веденні таких війн переважно застосовуються:

- громадські заворушення, протести, мітинги та вуличні бої;
- повстання, відкриті виступи проти влади в державі;
- партизанські рухи;
- тероризм, підриг транспорту, будівель, масові вбивства;
- громадянські війни, військові протистояння між прихильниками різних ідеологічних, соціальних та національних груп та території однієї країни[3].

При розгляді новітніх інформаційних технологій з точки зору зброї, то можна підсумувати, що вони перетворюються на катастрофу для усієї планети, тому що як інструмент політики інформаційна війна – це боротьба одного суспільства з іншим, переважання одного з них через обман та дезорієнтацію.

1.2. Особливості застосування засобів та механізмів ведення інформаційних війн

Під час інформаційної епохи важливість інформаційно-комунікаційних технологій значно змінюється, вчені розпочали ґрунтовно досліджувати вплив інформатизації на сферу розвитку громадськості тільки через те, що інформація стала основною особливістю виробництва й головним інструментом впливу на культуру та суспільство, зокрема на масову свідомість суспільства. Усе частіше інформаційні ресурси досліджують з точки зору різних наук, зокрема: соціології, психології, теорії комунікації, герменевтики, лінгвістики, філософії, медицини, PR, семіотики, теорії інформації та інших .

Перш за все, засоби інформаційної війни включають в себе засоби масової інформації та засоби передачі даних, починаючи навіть із пліток та чуток. Тому що передача новин один одному завжди було найбільш небезпечним способом, і в той же час найефективнішим інструментом у цьому процесі.

Інформація, що подається чинить вплив інформація на масову свідомість громадян, на прийняття рішень і поведінку індивідуумів. Розрізняють три головних рівня маніпуляцій, серед них [24]:

- посилення ідей, принципів, мотивів, цінностей, норм у свідомості індивідуумів;
- внесення незначних змін у погляди осіб на певні ситуації, процеси, факти – вплив на емоційне і практичне відношення до конкретної події;
- донесення до відома суспільства нові сенсаційні, незвичайні, драматичні, надзвичайно важливі відомості – корінні, кардинальні зміни життєвих принципів.

Засоби масової інформації все частіше набувають ролі арени протистояння і пропаганди у сьогоднішній інформаційній боротьбі, тому що вони створюють нову реальність, а не описують існуючу. Сучасними пропагандистами застосовуються два головних людських уподобання:

- бажання використовувати розумові стереотипи і раціоналізацію поведінки;
- формування різноманітних видів тактик, чинять вплив на упередженість та емоції.

«Пропаганда в сучасному суспільстві схиляється до переконань та спрямована на відстоювання власних інтересів з обмежених когнітивних здібностей переважної більшості осіб з питань аналізу інформації». Сучасний стан інформаційного середовища, яке сповнене повідомленнями, рекламою тощо зводить до мінімуму здатність глибоко осмислювати важливі проблеми та рішення [39].

Методологія створення сучасної воєнної та економічної стратегій держав все більше піддається впливу того, що співзалежність цивільної та воєнної галузей населення забезпечується економічними та інтелектуальними ресурси, інформаційно-комунікаційними технологіями, тощо.

Головною зброєю, що використовується при інформаційній війні, є особлива інформаційна зброя, яка включає в себе засоби ліквідації, перетворення чи викрадення даних, витягнення з них потрібної інформації за допомогою знищення систем захисту, обмеження або заборони доступу до них користувачам, порушення роботи технічних засобів, псування ІТ-систем та мереж, систем.

Повністю можливим є те, що усі ці несилові методи наділені потужною інформаційною складовою, яка і є інформаційною війною. Виникають нові технологічні інструменти, за допомогою яких можна просувати пропаганду серед мільйонів осіб одночасно. Виникають в той же час і організації, що здатні розігравати неможливі раніше за масштабами політичні сцени – як у вигляді масових дій і видовищ, так і у вигляді кровавих провокацій.

З'являються також і нові різновиди мистецтв, котрі чинять вплив також на психіку суспільства (до прикладу, трансформація, зміна частки звичної реальності на спектакль), де застосовують тонкі технології заміни як

індивідуальної, так і суспільної свідомості, їх також називають high-hume – інформаційно-комунікаційні технології.

Широке застосування новітніх технологій (починаючи з Web 2.0 і вище) і зростаючі виклики можливостей мобільного зв'язку трансформують мережу в канал своєрідного сприйняття реальності. Користувачі мережі Інтернету мають змогу [50]:

- в режимі онлайн взаємодії кооперувати не лише у соцмережах, але й також із органами влади чи бізнесу;
- моніторити в інтерактивному режимі вдосконалення вибраних ресурсів;
- одержувати мультимедійні та текстові дані за умов участі в її майбутньому поширенні;
- самостійно створювати та поширювати інформацію тощо.

На сьогоднішній день існує безліч можливостей широкого застосування соціальних та управлінських мобільних веб-ресурсів, які містять характеристики соціальних зв'язків, а саме соціальний комп'ютинг. Йдеться про створення мультирівневої мережевої інтернет-площадки, де майже безперервно перебувають безліч учасників, з більшою чи меншою активністю і постійністю та які постійні контактують один з одним.

Зокрема, аналізуючи наукові праці вчених, слід звернути увагу на роботи С. Шпилика, він виокремлює наступні методи керування масовою свідомістю громадян [47]:

- застосування навіювання;
- перенесення особистого факту в площину загального;
- поширення пліток, чуток, припущень, вигадок;
- генерування громади у «схожі групи»;
- формування «страшилок» для суспільства;
- приховування правдивих фактів та розповсюдження неправдивих;
- виділення певних частин з інформації – фрагментація;

- повтори через конвеєрне поширення інформації: «правда, правда, правда, неправда, правда»;

- поширення неіснуючих подій.

В наш час інформаційні війни, за своєю суттю та методами, характеризуються комплексністю, нижче наведена їхня класифікація:

- контроль ситуації та контролювання бойових дій;

- збереження інформації;

- кібернетичні війни;

- електронні війни;

- інформаційні терористи (хакери);

- інформаційні блокади;

- війни за допомогою ЗМІ;

- психологічні війни;

- промисловий та економічний шпіонаж;

- ідеологічне протиборство;

- мережеві війни;

- інтелектуальні війни.

Беручи до уваги зазначене вище, можна вважати, що за допомогою інформації можна контролювати особливе прийняття рішень певною особою чи групою людей. Для ефективнішого впливу на свідомість громадян, часто уряд через засоби масової інформації застосовують такі техніки впливу на думку суспільства:

- подання великого об'єму інформації для того, щоб споживач інформації не зрозумів сутті питання;

- викривлення загальної картини, надання неповної частини інформації;

- поширення неправдивих даних;

- поширення інформації, яка базується на особистих припущеннях та здогадках;

– навмисне затягування поширення інформації.

Якщо вважати інформаційну війну не допоміжною структурою загальної, класичної війни, а як механізм впливу на настрої та думку, то можливо дійти висновку, що інформаційна війна є сильним механізмом впливу і маніпулювання громадською свідомістю. Суспільна думка – один з найголовніших засобів, що впливає на устрій та лад у державі [10].

В контексті аналітичного дослідження засобів та методів ведення інформаційної війни варто зауважити на напрацюваннях французького ученого Ж. Еллюля, який в свій час, охарактеризував не тільки вертикальний різновид пропаганди – класичний вплив політичної влади на суспільство, а й горизонтальний різновид, який зветься «новий винахід».

1.3. Нормативно правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки

В Законі України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» визначено правову базу організації та роботи Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації в Україні [14]. Закон встановлює норми, принципи підготовки інформації, збереження передачі повідомлення, систему доступу до певних різновидів інформації та особливості зберігання пов'язаної з цією інформацією державної таємниці.

Законом України «Про державну таємницю» регулюються суспільні взаємовідносини, інформація в яких вважається державною таємницею, засекреченою або розсекреченою, із оприлюдненням її матеріальних носіїв та збереженням державної таємниці для збереження національної безпеки держави [15].

Законом України «Про доступ до публічної інформації» визначено правила виконання та забезпечення права кожної особи на доступ до інформації, яка перебуває у власності суб'єктів влади, розпорядників публічної інформації, які визначені даним Законом, та інформації, що яка носить суспільний інтерес [13].

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює головні організаційно-правові правила електронного обігу документів та користування ними [16].

У Законі України «Про засади державної мовної політики» зазначено, що даний нормативно-правовий акт здійснює регулювання основ мовної політики України, зазначає особливості застосування української мови як державної та мов національних меншин у територіальному та культурному просторах [17].

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» здійснює регулювання відносин у сфері захисту інформації в інформаційній, телекомунікаційній та інформаційно-телекомунікаційній системі [22].

Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» здійснюється регулювання правових відносин, що пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямованих на захищення головних прав та свобод осіб і громадян, серед яких право на невтручання в особисте життя, через обробку персональних даних. Дія закону поширена на роботу з обробки персональних даних, яка відбувається із використанням автоматизованих механізмів, а також на обробку персональних даних, які знаходяться у картотеці чи призначені до внесення у картотеку, із використанням неавтоматизованих засобів [29].

В Законі України «Про інформацію містяться базові положення, які закріплюють право кожного громадянина на володіння інформацією, закладається правова база сфери інформаційної діяльності. Відповідно до Декларації про державний суверенітет України та Акту проголошення незалежності, даний нормативно-правовий акт наголошує на інформаційному суверенітеті України і визначає правові норми міжнародної співпраці у сфері інформації [20].

Законом України «Про наукову і науково-технічну експертизу» прописано правову, організаційну і фінансову базу експертної роботи в

науково-технічній сфері, а також загальні норми та принципи систематизування суспільних взаємовідносин у сфері організації і здійснення наукових та науково-технічних експертиз для забезпечення наукового пояснення механізму і змісту головних напрямків розвитку науки і техніки, наукових, соціально-економічних, науково-технічних, екологічних програм та проектів, визначення напрямів науково-технічної роботи, аналізу та оцінки ефективності застосування науково-технічних ресурсів, результатів досліджень [25].

Сфера застосування Закону України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» – суспільні взаємини, які пов'язані із формуванням, діяльністю, розвитком та застосуванням Національної системи конфіденційного зв'язку [18].

Згідно з пунктом 17 частини першої статті 92 Конституції України, Закон України «Про основи національної безпеки України» окреслює головні аспекти політики держави, яка спрямована на охорону інтересів держави і забезпечення безпеки кожній особі, суспільству і державі, охорона від зовнішніх і внутрішніх викликів у всіх сферах життя людини [19].

Закон України «Про радіочастотний ресурс України» визначає правову базу, яка стосується використання радіочастотних ресурсів України, визначає права та обов'язки уряду країни, які стосуються умов використання радіочастотних ресурсів України, права, обов'язки і відповідальність органів влади, які керують та регулюють взаємовідносини в даній сфері, та фізичних і юридичних осіб, які використовують радіочастотні ресурси нашої держави [21].

Законом України «Про телекомунікації» встановлюється правова база функціонування в галузі телекомунікації. Відповідно до цього закону визначаються права та обов'язки держави, які стосуються управління та регулювання цієї діяльності, права, обов'язки та відповідальність фізичних та юридичних осіб, які беруть участь в цій сфері діяльності або є споживачами телекомунікаційних послуг [27].

Статті 10, 17, 31, 32, 34, 40, 50 Конституції України регулюють основні положення, які стосуються свободи слова та думки, можливостей одержання та поширення інформації, міжособистісної та міжгрупової комунікації. [23].

Законом України «Про друковані засоби масової інформації в Україні» створено правові засади функціонування друкованих ЗМІ в Україні, встановлено державні гарантії їх свободи згідно з Конституцією України, Законом України «Про інформацію» та іншими актами чинного законодавства і визнаними Україною міжнародно-правовими документами [24].

Закон України «Про телебачення та радіомовлення» здійснює контроль за діяльністю телерадіоорганізацій в Україні, окреслює правові, соціальні, економічні, організаційні умови їх діяльності, які направлені на дотримання свободи слова, права громадян на одержання правдивої інформації, на вільне та відкрите обговорення суспільних питань [34].

Законом України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» здійснюється регулювання питань формування та і функціонування суспільних ЗМІ – телебачення та радіо. Дані засоби масової інформації є незалежними, їхня діяльність відбувається під контролем Громадської ради, до складу якої входять відомі та незалежні громадські діячі та профільні фахівці [26].

Законом України «Про інформаційні агентства» встановлюються правила реєстрації, створення та функціонування національних інформаційних агенцій та представництв іноземних агенцій. Також Законом визначено формати та порядок поширення інформації в Україні та закордоном [28].

Відповідно до Закону України «Про науково-технічну інформацію» визначається базис державної політики в сферу науково-технічної інформації, порядок її створення і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу. Метою цього Закону є формування в

Україні правових основ для отримання та застосування науково-технічної інформації [30].

Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» визначається порядок усестороннього і об'єктивного пояснення функціонування органів влади та органів місцевого самоврядування ЗМІ і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки органів державної влади або органів місцевого самоврядування, це складова частина законодавства України про інформацію [31].

Відповідно до Закону України «Про рекламу» визначаються положення рекламної діяльності, регулюються взаємини, що з'являються під час створення, поширення та споживання реклами. Особлива увага належить статі 12, яка стосується соціальної реклами, правил її застосування та тематичного наповнення соціальних інформаційних посилань [32].

Закон України «Про видавничу справу» окреслює ключові аспекти видавничої справи, формує порядок організації та здійснення видавничої діяльності, поширення видавничих продуктів, умов відносин і роботи суб'єктів видавничої справи. Згідно з Конституцією України даний Закон має на меті сприяння розвитку національної культури, захисту прав та інтересів авторів, виробників, видавців та споживачів видавничої продукції [33].

Законами України «Про Національну програму інформатизації» та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» визначено основи створення, здійснення та регулювання Національної програми інформатизації. Ця програма має на меті формування в нашій державі сучасного інформаційного суспільства, яке засноване на організаційних, політичних, правових, соціально-економічних, виробничих, науково-технічних процесах, які спрямовано на формування умов для забезпечення інформаційних потреб, здійснення прав усіх громадян на основі формування, розвитку, застосування інформаційних систем, мереж та інформаційних

технологій, які створені з використанням сучасних обчислюваних та комунікаційних технік [28].

Висновки до розділу 1

Інформаційна війна – це операція, яка проводиться з метою отримання інформаційної переваги над супротивником. Вона полягає в контролі власного інформаційного простору, захисті доступу до власної інформації, при отриманні та використанні інформації опонента, знищенні його інформаційних систем і порушенні інформаційного потоку. Інформаційна війна не є новим явищем, але вона містить інноваційні елементи як наслідок технологічного розвитку, що призводить до того, що інформація поширюється швидше та в більших масштабах. Існує чотири основні стратегії ведення інформаційної війни: заперечення інформації, обман і імітація, зрив і знищення та підривна діяльність. Компоненти інформаційної війни можуть складатися з електронної війни, психологічних операцій, кібервійни, військового обману та оперативної безпеки.

Що стосується нормативно-правової бази протидії інформаційній війні, то наше законодавство містить перелік законів, які регулюють цю сферу. Зокрема, це Закони України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про засади державної мовної політики», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку», «Про основи національної безпеки України», «Про радіочастотний ресурс України», «Про телекомунікації», «Про друковані засоби масової інформації в Україні» «Про інформацію», «Про телебачення та радіомовлення», «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України», «Про інформаційні агентства», «Про науково-технічну інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого

самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про рекламу», «Про видавничу справу», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та інші.

РОЗДІЛ II. ІНФОРМАЦІЙНА БОРОТЬБА У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

2.1. Інформаційна війна росії проти України: передумови, завдання та засоби її ведення

Практично кожна країна у світі в певний період свого розвитку стикається тим, що її власні зовнішньополітичні інтереси пересікаються із інтересами іншої держави. Суть цих конфліктів може варіюватися від звичайних протекціоністських заходів зовнішньоекономічної діяльності до територіальних загроз. Кожен окремий конфлікт вирішують по-різному, іноді зацікавлена країна є не тільки самостійним актором, а й суб'єктом міжнародного права, а отже ця країна повинна керуватися не тільки грубою військовою силою, а й законами міжнародного права.

У XXI столітті Україна – відкрита в інформаційній сфері держава, її підключено до Глобальної інформаційної інфраструктури, однак інформаційні системи держави знаходяться на низькому рівні, тому це робить її незахищеною від інформаційної зброї.

На міжнародному рівні інформаційну війну між собою можуть вести: держави; міжнародні компанії та ТНК; міжнародні фінансові групи; терористичні групи та країни; злочинні організації; злочинні організації та держави тощо.

Інформаційний вплив на нашу державу чинять різноманітні актори, проте основне місце серед них посідає психологічно-інформаційна війна росії. Російська Федерація вважає себе правонаступницею та спадкоємницею СРСР, і отримала у спадок від Союзу мізерні частки колишніх радянських позицій у кількох районах світу [57].

Тому доречним є проведення SWOT-аналізу інформаційної боротьби росії проти нашої держави. Матриця SWOT-аналізу містить сильні і слабкі сторони, виклики та можливості, які згруповано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – SWOT-аналіз факторів інформаційної війни росії проти України

S (сильні сторони)	W (слабкі сторони)
1. Об'єднання країн у військово-стратегічній сфері.	1. Існуючий контроль росії усього Чорноморського регіону, а також Кримського шельфу та відмінною туристичною зоною.
2. Реформування органів державної влади, генерування ідеї розвитку галузі безпеки та оборони України.	2. Росія володіє більшим науковим потенціалом в сфері інформатизації та зв'язку.
3. Утворення в Україні національної системи кібербезпеки та нормативно-законодавчої бази для її впровадження.	3. Низька конкурентоздатність України та її інформаційної продукції на міжнародній арені.
4. Вияв національної свідомості та самоідентичності громадян як українців.	4. Державний борг України за газ перед росією.
5. Зміна психологічних настроїв громадян відносно інформаційного впливу.	5. Відсутність фахівців інформаційної інфраструктури, телекомунікаційних засобів і технологій в Україні.
6. Україна тісно співпрацює з європейськими державами.	6. Зрадництво та колаборація в середині держави.
7. Започаткування Міністерства інформаційної політики, яке є головним органом контрпропаганди.	7. Військовий стан держави.
8. Експорт (транзит) газу через територію держави, спільні кордони.	8. Низький рівень комунікації між державними структурами та громадянами, слабкий захист від

	несанкціонованого доступу до даних (із застосуванням іноземних інформаційних технологій).
О (можливості)	Т (загрози)
<p>1. Заохочення впровадження новітніх інформаційних технологій для покращення конкурентоздатності держави.</p> <p>2. Зниження кількості російського контенту у інформаційному просторі держави.</p> <p>3. Впровадження державних стандартів, технічних вимог використання інформаційно-комунікаційними технологіями відповідно до міжнародних стандартів.</p> <p>4. Забезпечення технологічної конкурентоздатності України в галузі інформатизації та зв'язку.</p> <p>5. Зворотнім ефектом інформаційної боротьби є використання людей у сліпу. «Зворотнім ефектом» називають викид великої кількості негативної інформації, що ця інформація набуває прямо протилежного ефекту, і замість осуду сприяє підтримці.</p> <p>6. Можливість членства України в Євразійському економічному союзі та повноправне членство в НАТО.</p> <p>7. Формування системи стрімкого реагування на інформаційні викиди, створення спеціального підрозділу сфери безпеки.</p>	<p>1. Високий рівень інфляції в державі.</p> <p>2. Спроби нав'язати правовий негілізм в свідомість українців.</p> <p>3. Придушення волі населення України, знищення віри нашу державу, в перемогу, розсіювання паніки. Росію використовує бідь-які варіанти, її метою є послаблення державності.</p> <p>4. Соціоекономічна криза та війна робить Україну нестабільною.</p> <p>5. Загарбання української території; людські, земельні, економічні втрати, загарбання водних ресурсів; воєнні дії, людські жертви, постійні атаки, вбивства, катування.</p> <p>6. Поширення у міжнародному інформаційному просторі неправдивих, викривлених та необ'єктивних даних, що шкодить державним інтересам.</p> <p>7. Низький рівень захищеності баз даних, в тому числі персональних даних українців.</p> <p>8. Загроза втрати суверенітету Україною.</p>

SWOT-аналізу – один із найкращих методів, який дозволяє зробити загальну оцінку впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, виконати аналіз сильних і слабких сторін та можливості країни, від яких залежить захищеність державних інтересів в інформаційному просторі.

Слід зазначити, що війна росії проти України, в тому числі і інформаційна – це найбільше випробування за всю історію України. Росія відносно України порушила усі без винятку можливі принципи сучасного міжнародного права. Країна-агресор й на далі застосовує проти нашої держави окрім збройної агресії, інформаційно-психологічний вплив та пропаганду для згуртування власного населення, підриву внутрішньої ситуації в Україні, а також узаконення власних агресивних дій на міжнародній арені [57].

Україна використовує можливості, які з'являються під час інформаційної війни, проте наявні серйозні загрози, що присутні між країнами при інформаційній війні, зокрема: інфляція в державі, нівелювання волі українців, соціоекономічна криза, скорочення державної території з усіма можливими ресурсами, розповсюдження неправдивих та необ'єктивних даних. Усі ці негативні фактори інформаційної війни підривають конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність кордонів держави [48].

При інформаційній війні росії проти нашої країни, з'являються також і певні можливості, зокрема: заохочення до запровадження в Україні усіх можливих інформаційних технологій, перевірка змісту новин, формування державних стандартів користування інформаційно-комунікаційними технологіями відповідно до міжнародних стандартів, присутність зворотнього ефекту від інформаційної війни, майбутній вступ України до ЄЕС та повноправне членство в НАТО, формування системи миттєвого реагування на інформаційні загрози, що наведено на рис. 2.1.

Інформаційні війни за своїм характером є комплексними та багатоаспектними. До напрямків та способів ведення інформаційної війни росії проти України були і є: плавне погіршення іміджу України у світі для зниження її геополітичної ролі; належне дозування та викривлення інформації для того, щоб дестабілізувати ситуацію в країні та запровадити власну політику «керованого хаосу»; створення стереотипу меншовартості

населення України, а також знищення відчуття єдності нації та народу; кількісна більшість громадян, що розмовляють російською мовою, підтримують російську культуру та традиції, це створено для того, щоб утвердити самоідентифікацію і в той же час витіснити українську мову та культуру [62].

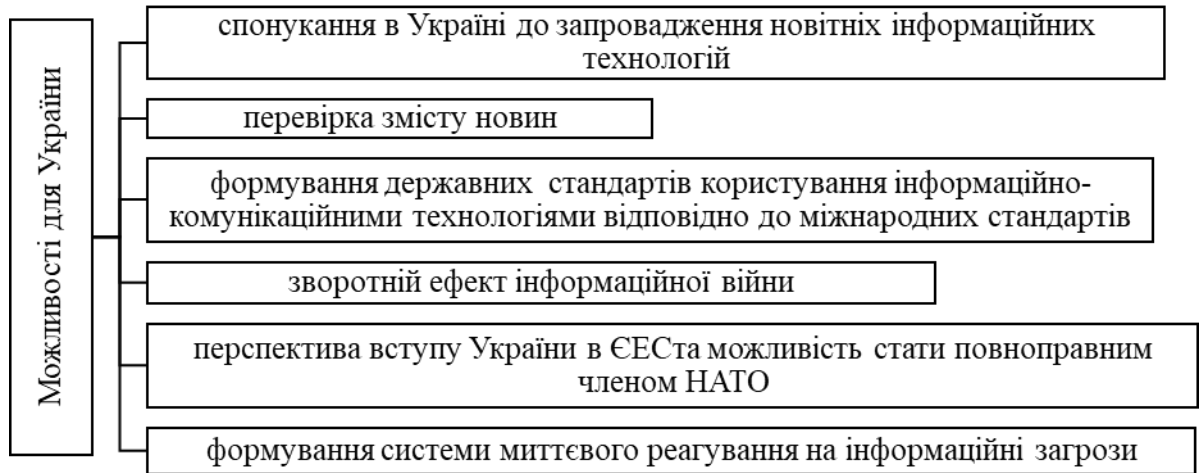

Рисунок 2.1. Можливості для України в ході інформаційних війн

І. М. Мельничуком було зазначено, що за період після розпаду Радянського Союзу, росія на міжнародній арені знаходиться в ситуації, де геостратегія сучасного світу визначається переважно Вашингтоном, Брюсселем, Пекіном і лише символічно Москвою [41]. Причинами значного зниження ролі РФ на міжнародній арені є очевидними. Науковець стверджує, що «російські спроби зміни нового міжнародного права та всієї системи міжнародних відносин, є набагато глибшими, ніж російсько-український конфлікт та навіть поведінка росії у межах всього пострадянського простору».

У 2015 році тодішнім Президентом України було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [5]. До воєнних загроз доктрина відносить збройну агресію росії, до якої входять тимчасова окупація Криму та агресія в Донецькій та Луганській областях; збільшення військової присутності росії

близько до українського кордону, та можливість базування тактичної ядерної зброї на території Кримського півострова.

Основний пріоритет доктрини – забезпечення належних умов для поновлення національного суверенітету та територіальної цілісності України. Зокрема, це комплексна реформа системи національної безпеки до рівня ЄС та НАТО; формування ефективного сектору безпеки та оборони, який забезпечуватиме достатню спроможність державної оборони для боротьби зі збройною агресією. Ще один документ, який спрямований на боротьбу у російській інформаційній війні є «Доктрина інформаційної безпеки України» [36]. В цьому документі виділено основні види інформаційного впливу і низка механізмів для боротьби з ними.

Свою інформаційну війну проти нашої держави росія веде за допомогою основних інформаційних агентств. У РФ їх налічується досить багато, взяти хоча б до уваги Нижегородську область, де функціонує більше десяти регіональних агентств [34].

Інформаційним агентством вважається спеціалізована інформаційна організація, яка займається обслуговуванням засобів масової інформації. Його ключовою функцією є забезпечення оперативною інформацією в галузі політики, економіки, соціології, культуру газети, журнали, телебачення, радіо, а також інші організації, що передплачують його продукцію. Свою роботу агентство зорієнтовує на пошук свіжих новин. Інформаційними агентствами охоплено значне коло послуг із пошуку, формування та поширення інформації. Види і сфери послуг, які надаються переважно визначає розмір агентства, зокрема кількість персоналу, редакцій та політикою керівництва [42].

Беручи до уваги інформаційні агентства, які беруть участь в інформаційній війні на стороні росії, можна помітити, що їх робота зосереджена на розповсюдженні «фейків», які покликані дезінформувати як українське, так і російське суспільство.

2.2. Аналіз особливостей ведення інформаційної війни між російською федерацією та Україною впродовж 2014-2022 років

У 2014 році Україна стала жертвою російської агресії. Спершу росія анексувала Кримський півострів, розгорнула збройний конфлікт на території Луганської та Донецької областей. Згідно з даними Офіційного сайту Українського інститут національної пам'яті у історичному контексті війни, «приблизне число загиблих в Україні від бойових дій за 2014-2021 роки становить 30 - 35 тисяч осіб, з них більше семи тисяч вбитий (цивільні і українські військові)» [35]. Близько 1,5 мільйона жителів східної частини України були вимушені покинути свій дім. Знищено значну частку інфраструктури захоплених регіонів, а близько 27% промислового потенціалу Донбасу незаконно вивезено в росію.

При написанні бакалаврської роботи було проаналізовано інформаційну війну росії проти нашої держави в період 2014 року та до початку повномасштабної війни. Тому що вранці 24 лютого 2022 року президент росії в.путін виступив із заявою, що прийняв вирішив провести «Спеціальну військову операцію» на території нашої держави. Після цього почався обстріл російськими окупантами мирних міст України – Києва, Харкова, Одеси, Маріуполя, Дніпра та багатьох інших міст, сіл та містечок [50]. Війна тривала в «гібридному» стані впродовж 8 років до того моменту, які 24 лютого 2022 року біля 5 години ранку росія відкрито напала на Україну.

З того часу, як Україна – незалежна держава, росія веде активну інформаційну війну проти нас, однак з початку 2014 року почалася її активна фаза, головним інструментом якої є методи пропаганди російських традиційних і електронних ЗМІ. З-поміж них найвпливовішими є наступні: інтернет-телебачення, інтернет-газети, інтернет-радіо, інтернет-журнали, соціальні мережі, котрі широко розповсюджують дезінформацію, запрограмовуючи власну аудиторію спотвореною інформацією для контролю над розумом суспільства. Науковцями М. В. Марковою та А.Р. Марковим було зазначено, що інформаційна війна та її масштаби, які розгорнула росія

проти України – надзвичайно потужні: відповідно до оцінки світових експертів, «це найдивовижніший інформаційна блискавична війна, яка будь коли відбувалася в історії інформаційних війн» [40]. З початку російської агресії «пропаганда росії стала геббельсівською пропагандою часів Другої світової війни, а нині в росії на усіх рівнях суспільства розгорнуто пропаганду [42]. Уряд росії не лише нищить Україну, а здійснює фінансування досить багатьох видань закордоном, які провадять політику путіна, цим самим підриваючи авторитет України в очах міжнародної спільноти.

Ю. А. Озюменко при дослідженні російських традиційних і електронних ЗМІ зазначив, що росія застосовує певні методи ведення інформаційної війни, зокрема: «дозована інформація»; дезінформація в сполученні зі значним спотворенням даних; публікація догадок, власних думок та вибіркова, корисна для пропагандиста, інформація; інформаційний рефреймінг; спотворення даних та їх подача «без коментарів»; технологія «25-го кадру» або сублімінальна реклама, котра є забороненою відповідно до міжнародного законодавства; приховування значущих даних. Усе це схематично зображено на рис. 2.2.

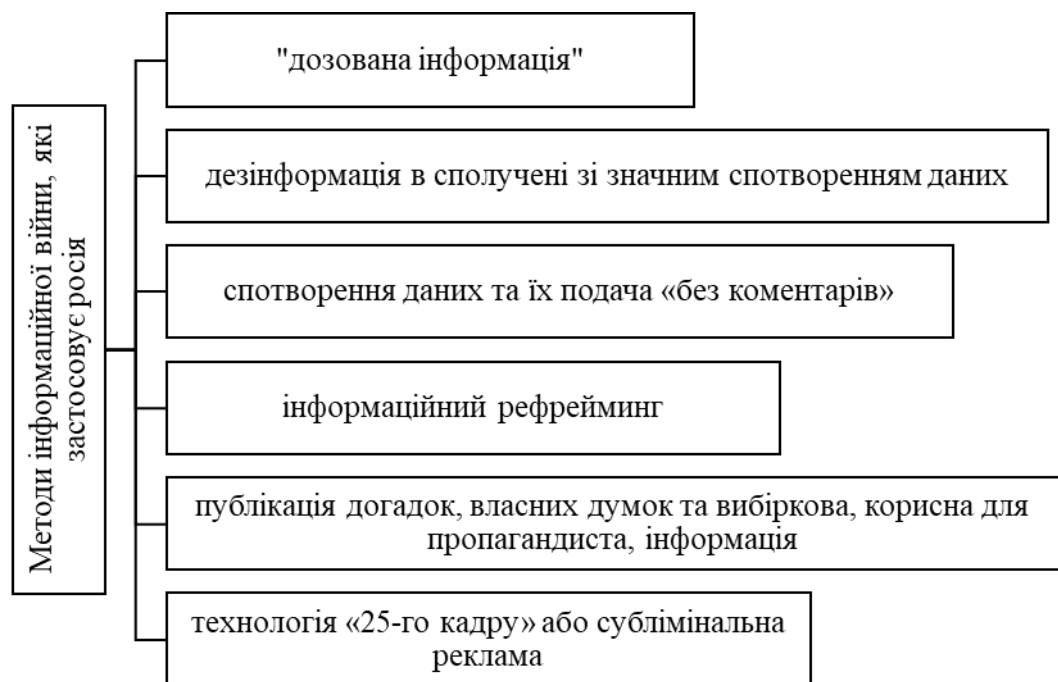

Рисунок 2.2. Методи інформаційної війни, які застосовує росія

На жаль, дані методи чинять великий вплив на свідомість громадян та суспільства в цілому таким способом, що населення починає вважати, що нав'язані пропагандою думки та їх судження – це їх власний життєвий досвід та їхні власні висновки.

При аналізі інформаційної війни між росією та Україною впродовж 2014-2022 років виникає потреба у здійсненні якісного контент-аналізу для кращого визначення, котра частина у публікаціях та масивах інформації береться для аналізу проблем інформаційної війни росії та України (додаток Б). Було використано такі інформаційні джерела: нормативно-правові акти України, інформаційно-аналітичні матеріали, наукові публікації, промови політиків та міністрів, можливі ідеї боротьби з інформаційною війною; офіційні акти та Стратегія національної безпеки України, висвітлено різні точки зору вчених, міжнародні засоби масової інформації та інше.

В матрицю контенту входять: засоби масової інформації росії та України; державні документи та офіційні публікації; публічні виступи, заяви, промови політичних діячів росії та України; дослідження сайтів: Портал новин «Московский Комсомолец», Портал новин «Вестнік», Портал новин росії «NEWZFEED» (додаток Б).

Провівши контент-аналіз пошукової системи Google можна побачити, що дана тематика піддається значному обговоренню в інформаційному просторі. При запиті словосполучення «інформаційна війна» видається 8 610 000 посилань, до того ж 4 300 000 посилань пов'язані із фразою «інформаційна війна росії проти України». Вчені вважають, що інформаційна війна є найвищим рівнем інформаційної боротьби, який покликаний розв'язати суспільно-політичні, ідеологічні, а також національні, територіальні та інші конфліктні ситуації між країнами, народами, націями, класами й соціальними групами, міжнародними компаніями через широкомасштабну реалізацію способів і методів інформаційної боротьби

(інформаційної зброї), частина посилянй пов'язує інформаційну війну з інформаційною агресією (додаток Б) [4].

Контент-аналіз російських новин, які стосуються України наведено у Додатку А. Інтернет-джерела кожного дня публікують інформацію про події в Україні. Дані на порталах переважно сповнені агресії та перекручені. Журналісти вживають у своїх публікаціях емоційно-забарвлену лексику щодо України, її влади, армії і активістів; не є винятком і їхні заголовки.

Провівши аналіз заголовків новин про події в Україні на російських сайтах, варто сформуувати їх у декілька «пропагандистських груп». Особливо гостро це видно на таких порталах новин, як «Правда.Ру» та Московський комсомолец. Відповідно до досліджень, тут використані такі методи пропаганди: демонізація ворога, навішування ярликів, спотворення фактів, апелювання до авторитету, звичайна розповідь, анонімний авторитет, емоційний резонанс, гра у «приналежність» до російського народу, «спільна думка». Дані методи спричиняють у суспільства відчуття приналежності до «великої та могутньої» російської федерації та «братнього народу». За допомогою цих дій автори публікацій нав'язують суспільству конкретні цінності, ідеї, програми.

2.3. Найбільші інформаційні атаки російської федерації проти України

Протягом останнього року Кремль та його союзники використовували запаморочливий набір стратегій, щоб захистити свої дії, посіяти сумніви щодо новин з місця та поширити оманливі чи неправдиві наративи, щоб підірвати підтримку України. Відмовлено в легкій перемозі, на яку вони сподівалися, російські чиновники намагаються підірвати світову довіру до України як до надійного партнера. «Щоб перемогти Україну на полі бою, росії необхідно було задушити всі симпатії та підтримку України».

Зосередившись на цій меті, Кремль націлився на всіх: від українських громадян до правих груп у США та Європі, держави, що допомагають українським біженцям, і ті, хто постачають важливу допомогу, і потенційно

співчутливу аудиторію в Африці та Латинській Америці, а також внутрішню аудиторію РФ. Російські методи розповсюдження цих наративів включали застосування фейкових облікових записів, маніпуляційних зображень, таких як дипфейки, підроблених документів і відео з фейковими тикерами новин, які нібито походять від авторитетних брендів, таких як BBC або Al Jazeera. В інших випадках оперативники просто мали на меті посилити недовіру іноземної аудиторії щодо довіри до українського уряду та ефективності її армії [56].

Приклад широкого застосування інформаційної зброї – інформаційна боротьба між Україною та росією. Важко повністю бути впевненим у тому, чи правду поширюють в засобах масової інформації та інтернет-ЗМІ, по телебаченню чи радіо. «Зеленський продав Україну Коломойському?», «Британці хочуть вийти з Європейського Союзу?» - можливо й правда, а можливо і не правда. Через те, що усі без винятку можуть стати жертвами інформаційно-психологічної війни. В минулі часи війни велися за допомогою фізичного знищення народу, а в наш час війна ведеться на психологічному рівні – для зміни людської думки.

Інформаційним атаками вважаються такі атаки на комп'ютерні мережі, психологічні операції, вплив на суспільні та цивільні відносини. Такі види інформаційного впливу, котрі постійно загрожають інформаційній безпеці нашої держави. Серед них найнебезпечнішими є атаки комп'ютерних мереж та психологічні операції.

Для того, щоб краще зрозуміти інформаційні атаки ЗМІ впродовж 2014-2022 років, тобто в довоєнний період, котрі чинилися через екрани телевізорів та через публікації різного роду матеріалів, нижче наведено їхній перелік:

- кінець лютого – середина березня 2014 року «Крим бажає увійти до складу росії, росія захищає жителів Криму». Цю операцію провели дуже злагоджено [8];

- починаючи з 3 березня 2014 року ледь кожен випуск російських новин починався з інформації та сюжетів на таку тему, як: «Я хочу жити в росії, тому що тут чиниться «беспредел». Нова влада нас знищує» (Россия 1, «Вести») [1];

- від 12 березня 2014 року починаються утиски Правого сектору та осіб, що вийшли на майдан. Тоді вдало використали методи «поширення чуток» та «підтасування карт». Засоби масової інформації росії запевняли, що «влада України є «самопроголошеною й нелегітимною» та «найстрашніша чутка росіян – це уявні катування на території України. (Россия 1, «Вести с Дмитрием Киселевым») [8];

- практично з початку 2014 року по сьогоднішній день російськими медіа ширяться наступні вигадки. «Захід фінансує заколот». У новинах поширювалася інформація про допомогу США у сумі 5 мільярдів доларів на потреби українських революціонерів (НТВ, «Россия 1» та «Первом»). ЗМІ також постійно згадували про присутність західних військових на території України, та появу приватних армій «Black water» [8];

- у жовтні 2015 року на Pravda.ru опублікувала наступну інформацію (переклад) «З допомогою «Повстанської абетки» українців вчать «рубати москалів», зокрема повідомлялося, що нові українські шкільні підручники, де головними героями є – Адольфік та Алярмик, пишуть дітям про те, як убивати «поляків» та «москалів» [55];

- 17 серпня 2015 року було опубліковано інформацію (переклад) «Стівен Коен: Ідея «двох Україн» не така вже погана», головною ідеєю цього було те, що українські та американські політики мають на меті відділити Донецьку область та створити «дві України» [57];

- 14 липня 2015 року в інтернеті почала ширитися інформація про те, що (переклад) «Україна вбиває журналістів: ЗМІ повідомили про новий ростріл» про вбивство журналістки МІА «Россия сегодня» Маргарити Валенко у Києві [57] (однак, не те що журналістки, такої особи навіть не існувало, вона є вигадкою;

- 30 квітня 2015 року сайт Pravda.ru опублікував інформацію, що (переклад) «Порошенко затвердив символом Дня Перемоги прапор бандерівців» [55];

- у 2015 році росія розпочала широкомасштабну інформаційно-психологічну війну, що стосувалася підриву четвертої хвилі мобілізації до лав ЗСУ. Операцію проводили російськи спецслужби у складі «ДНР» та «ЛНР» [40];

- у 2016-2017 роках росія та її профільні групи в складі «МГБ-ДНР-ЛНР» активно створювали та поширювали фейки та матеріали що негативної інформації про тодішнього Президента України Петра Порошенка, деяких міністрів, голів силових структур [40];

- у січні 2018 р. вийшла стаття «Україна: поїздки до росії – це «квиток в один кінець», дипломатичні та консульської установи та Міністерство Закордонних Справ України заявили, що українцям «небезпечно» подорожувати до РФ [42];

- у квітні 2018 р. було опубліковано статтю з наступним заголовком: «НАТО кепкує: «аспірантство» України – лише виправлення на сайті» у НАТО зазначили, що статус «держава-аспірант» НАТО, про призначення якого раніше обговорювали в Україні, це лише виправлення на офіційному сайті альянсу [42];

- лютий 2019 р. – публікація статті «В Україні загрожують кримчанам «люстраціями та депортацією», всі, хто жив в Криму після окупації 2014 року, ніби то повинні покинути його відразу ж після його повернення до складу України [42];

- у лютому 2019 р. – публікація статті «Порошенко розповів про власні «подвиги» на Майдані», хоч довготривала акція протесту на Майдані Незалежності в Києві проходила аж 5 років тому, але згадки про неї все ще не вщухали [42];

- у лютому 2020 р. вийшла стаття «Слуга народу»: скасування пенсій тим, хто надає перевагу росії, пенсіонери, що живуть у ДНР та ЛНР, не

повині одержувати українських пенсій через те, що скоріш за все вони підтримують росію [42];

- у березні 2020 р. було опубліковано статтю: «Україна: Навіть не пропонуйте нам Крим! Ми не готові його забирати!», у статті писалося, що Україна не забере Крим собі, навіть якщо РФ буде наполягати на його поверненні [42];

- у березні 2021 року вийшла стаття під назвою «Аксьонов назвав Київ «хамуватим лакеєм, котрий слідує західним господарям», голова Криму С. Аксьонов прокоментував «В такий спосіб, офіційний Київ, як хамуватий лакей, намагається слідувати своїм західним господарям. Звичайно, особливо важливим є пункт про відбирання у нас всіх нагород України. Схоже, бандерівська ідеологія чинить катастрофічний вплив на і без того бідні голови керівників української держави» [49];

- у травні 2021 р. публікують статтю: «Пушков: Україна не має і не може мати суверенітету», сенатор Олексій Пушков зазначав «Відсутність історичної державності важко перебороти: за 30 років формальної незалежності Україна її так і не поборолася. А отже — сьогоднішня однозначна залежність від Заходу і перш за все від Сполучених Штатів Америки є єдиною можливою формою існування сучасної України. Теперішня «еліта» держави не може мислити самостійно, а багато представників влади перебувають при владі випадково [45];

- у січні 2022 року вийшла стаття «Корнійчук: Порошенко та Зеленський — політичні трупи, українці їх ненавидять», політолог Дмитро Корнійчук написав, що влада в Україні формує неправдиві рейтинги, цим самим намагається увести в оману населення. Однак, суспільство все бачить, зокрема і внутрішні проблеми також [42];

- у лютому 2022 року було опубліковано статтю під назвою: «У Раді заявили про провалене президентство Володимира Зеленського». Фракція партії «Опозиційна платформа – За життя» заявила, що в українському парламенті підвищуються і міцнішають антипрезидентські настрої. Деякі

парламентарі переконані: Володимир Зеленський призвів державу до «межі державної катастрофи», і порятунок на сьогоднішній день єдиний — відставка президента України, котрий не зміг впоратися зі взятими на себе повноваженнями, основне з них – незалежність у світі [41].

Росія та ЗМІ бажають сформувати для своєї країни імідж важливості, а для президента в. путіна вони вважають образом, який символізує «істину в останній інстанції». Пересічного громадянина намагаються в тому, що без участі росії будь-яка сфера життя буде неуспішною та не результативною.

Вразливість нашої та її медіапростору до російських інформаційних атак спричинена такими факторами: не здійснюється контроль за появою нових електронних ресурсів; вільне і досить активне проникання в супутникові ЗМІ; нездатність повністю боротися з вірусами та шкідливим програмним забезпеченням, які поширюють російські хакери; неналежна підготовка спеціалістів до боротьби в інформаційній війні в ЗМІ; немає належної джерельної бази, котра б надавала доступ до інформації щодо стратегії та тактики ведення інформаційної війни. Усе це наведено нижче на рис. 2.3.

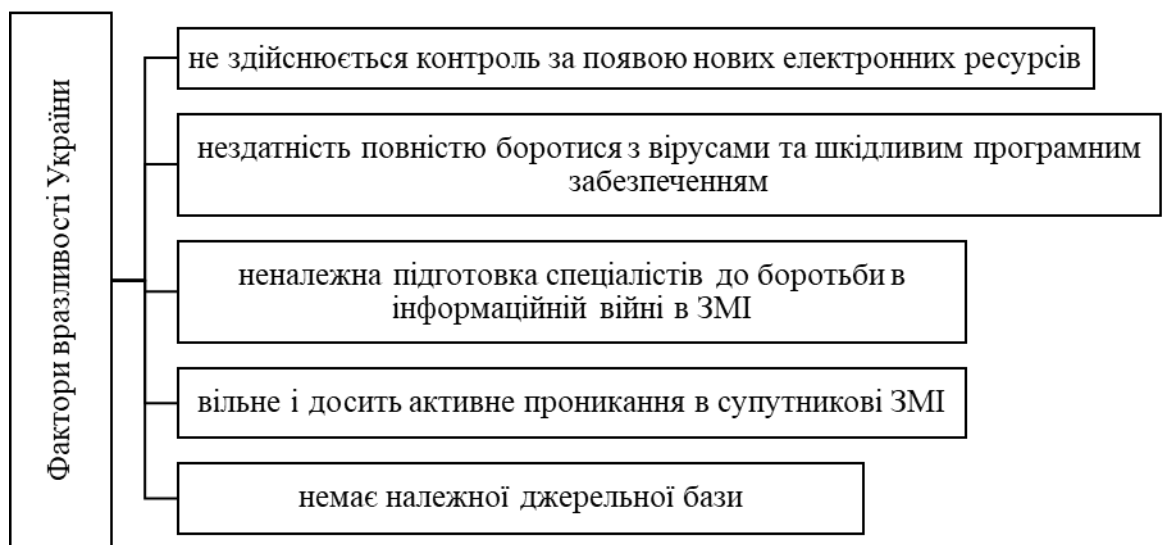

Рисунок 2.3. Фактори вразливості України та її медіапростору до російських атак в інформаційній війні

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши інформацію зі ЗМІ, варто зазначити, що росія ще за довго до референдуму почала здійснювати маніпулювання громадською думкою жителів Кримського півострову. Російські журналісти на сьогоднішній день відображають факти про Україну, при цьому ігнорують принципи та етичні норми журналістики, через те, що використовують методи дезінформації та спотворення даних.

Здійснивши аналіз традиційних та електронних ЗМІ, можна дійти висновку, що в інформаційному полі України ведуться безперервні бої за керування ресурсами, вплив і контроль над територією нашої країни. Події, що відбувалися з 2014 року та відбуваються сьогодні є вкрай драматичними для нашої держави. Так звана «гібридна війна» змінила геополітичну ситуацію не тільки у Європі, а й в усьому світі загалом.

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ АКТУАЛЬНИХ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Протидія України російським інформаційним впливам

Росія роками розгортала пропаганду щодо України. А після повного вторгнення в лютому 2022 року президент в. путін неправдиво заявив, що війна була необхідною для «денацифікації» України та запобігання геноциду.

Деякі з цих неправдивих наративів і тактик змінилися за останні 12 місяців, але всюдисущість російської пропаганди залишилася незмінною.

Через три тижні після того, як росія вторглася в Україну 24 лютого минулого року, на українському новинному сайті з'явилося відео, на якому, здається, було показано, як президент Володимир Зеленський благає своїх співвітчизників припинити війну та закликає солдатів скласти зброю.

«Немає потреби вмирати на цій війні», — начебто сказав він на відео, яке було широко розповсюджене в соціальних мережах і ненадовго з'явилося на українському телебаченні з новинами про те, що він втік з країни. «Раджу тобі жити».

Відео — грубий дипфейк, опублікований хакерами — було швидко видалено та розвінчано. Справжній Зеленський відкинув це як «дитячу провокацію» і різко висміяв в Інтернеті це як приклад відчайдушних і часто карикатурних спроб росії поширювати фейкові новини. Але аналітики вважають, що дипфейк – це один із прикладів потоку дезінформації, махінаційних фото, підробки документів і ціленаправленої пропаганди, яку розпочала росія та прокремлівські активісти, котрі значно впливати на суспільство впродовж останнього року війни.

Варто зосередитися на тому, що «тенденції спотворення правдивих даних, маніпуляції і державна пропаганда зі сторони російських медіа спричинили те, що такі дії журналісти та політологи звать «рашизмом» (проводячи аналогію із методами нацистської та фашистської пропаганди, тому що пропаганда путіна є дуже схожа до геббельсівської, така ж брехлива, зухвала, масована і має схожу мету)» [39].

Російський політик, Борис Немцов, вважав, що «інформаційну війна, яка є інформаційним забезпеченням агресії росії проти України схожа за своєю сутністю до війни нацистському режиму проти демократичної держави: «Нацисти могли виграти війну разом із керівництвом Геббельса. І те, що Україна програє інформаційну війну — ні для кого не секрет. Однак, не варто надто впадати у відчай через це, адже Україна – не нацистська держава» [56]. Інакше кажучи, росія докладає безліч зусиль, щоб завдати удару на економіку України.

Через ЗМІ будь яка інформація піддається такому впливу:

- спотворення через неповний, односторонній виклад (поширення певного погляду стосовно якоїсь події);
- редагування, із додаванням власних домислів та коментарів;

- інтерпретування у вигідній для когось позиції;
- просте приховання на перший погляд малозначної деталі;
- створення «інформаційного галасу»;
- оперативно подати навіть неперевірену інформацію.

Боротися з російськими інформаційними атаками можна на двох рівнях: особистісному та державному. Для того, щоб не стати жертвою медіа-маніпуляції, слід дотримуватись наведених порад (рис. 3.1.).

Слушними є поради щодо того, як не стати жертвою фейків В. Є. Христенко. Автор вважає, що «при гібридній війні, коли число новин є більшим, ніж зазвичай, коли майже усі публікації ЗМІ наповнені дуже насиченою і важливою інформацією, і звичайних громадян не встигає слідкувати за новинами, дуже важливо переконати себе витратити більше часу на перевірку новин» [63].

Слід дотримуватися таких порад:

- навчитися читати усю статтю, а не лише заголовок перед тим, як її «вподобати»;
- усіма можливими методами здійснювати перевірку видання, інтернет-ресурсу, медіа-джерела;
- звертати увагу на дату публікації, журналісти та блогери, в гонитві за «смаженим», можуть просто повторно публікувати гучні матеріали, що відбулися раніше;
- слід переглядати використані джерела, реальні дані підтверджують реальні факти, на тему яких могли бути конкретні публікації;
- шукати цитування та зображення;
- шукати видання, що опублікувало інформацію у інших ЗМІ, коли історія виглядає підозріло, слід подивитися, як на це реагують та що пишуть інші видання.

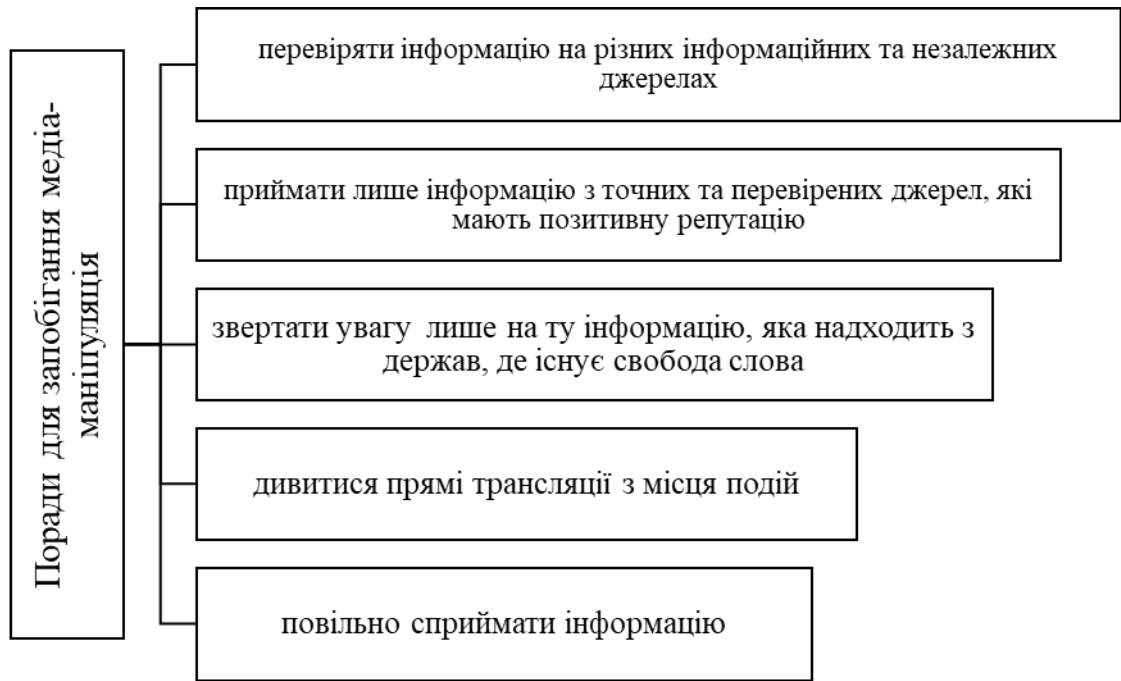

Рисунок 3.1. Поради, як не стати «жертвою» медіа-маніпуляції ЗМІ

В. Є. Христенко зазначала, що «Росія ніколи не могла зламати українську міць та героїзм, проте вона завжди блискуче використовувала українську жагу до грошей». Це змушує українців замислитись щодо своїх вад та відстоювати незалежність і змінити своє життя на краще [63].

Сили України та росії, на жаль, не рівні. Україні важко протистоять інформаційній війні, варто всього лиш порівняти бюджет російського телеканалу «Russia Today» та агенції «Россия сегодня», який становить 440 мільйонів доларів [46]. А єдиний державний український телеканал «UA перший» ще 2018 року був відключений через брак фінансування.

Доречно було б створити власний державний канал іномовлення, який був би передбачений для закордонної аудиторії. Наразі функціонує такий приватний телеканал: у серпні 2014 року розпочав свою роботу «Ukraine Today» – англomовний телеканал на базу «1+1 медіа». Однак взимку 2015 року міністр інформаційної політики почав говорити про запуск ще одного телеканалу іномовлення «Ukraine Tomorrow». У червні того ж року було оприлюднено законопроект «Про систему суспільного мовлення», його

серйозно розкритикували медіа-експерти через незрозумілі цілі та програму іномовлення, його аудиторію та бюджет[61].

Україна може боротися із російською інформаційною війною на державному рівні, оберігаючи інформаційний простір та забезпечуючи національну безпеку країни. Для цього варто дотримуватися таких кроків:

- спрямування ЗМІ на інформаційну політику (як зовнішню, так і внутрішню) із додаванням законодавчої та нормативно-правової бази, котра відповідала б нормам міжнародного права;
- захист державної інформаційної сфери;
- просування української інформації на території окупанта – росії, із залученням сучасних технологій;
- люстраційні дії щодо власників українських медіа;
- зниження ролі олігархів в засобах масової інформації;
- створення та захист сприятливого образу України на міжнародній арені із використанням сучасних технологій;
- формування та збереження національного бренду, розвиток конкурентоздатності на міжнародному рівні;
- провадження політики зі збереження єдиної української політичної нації, на конвенція політичних поглядів населення східної та західної частини держави;
- здійснення обмежень інформації, що йде з російської сторони, яка чинить вплив на громадян України;
- здійснення постійного контролю над іноземних ЗМІ;
- сприяння розвитку українських національних інтернет-ресурсів, які будуть просувати іномовлення;
- підвищення якості та кількості української продукції, зокрема цікаві телепрограми, репортажі відомих людей, друкована продукція та інше;
- здійснення роботи в інформаційному та віртуальному просторі відповідно до національних інтересів нашої держави, поширення позитивної інформації про Україну;

- участь у міжнародних інформаційних процесах та подіях;
- запровадження та проведення розвідувальної діяльності, що пов'язана із просоченням у органи державної влади зарубіжних держав для просування національних інтересів України;
- контроль за донесенням правдивої інформації до споживача;
- виключення закликів «виготовлено в Росії», «не купуй російське» тощо, доцільно змінити на «купуй українське», адже воно рідне, якісне та перевірене;
- блокування інтернет-ресурсів, що чинять загрозу інформаційній безпеці України;
- стимулювання наукових досліджень у сфері державної інформаційної політики та безпеки;
- покращення рівня підготовки спеціалістів у сфері інформаційної безпеки [4].

При дослідженні інформаційної війни росії проти України на міжнародній арені, можна дійти висновку, що ЗМІ сьогодні стали потужним інструментом ціленаправленого формування політичного порядку, інструментом створення потрібних для влади зв'язків та взаємин із громадськістю.

3.2. Досвід Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки для України в боротьбі з інформаційними атаками

Ще з початку російської агресії проти України у 2014 році, росія застосовує психологічні методи впливу та дезінформацію, що стало стандартною та невід'ємною практикою ведення «гібридної» війни – зовнішньої політики Москви у глобальних масштабах. Неприхована неправда, однотипна, схематична та брехлива «інформація», що подають, моделюють та поширюють російські засоби масової інформації, зазвичай, уже не чинять такий ефект, як у 2014 році, коли РФ почала активну фазу «гібридної» війни проти нашої держави та держав Заходу. РФ сьогодні

практично не приховує своїх пропагандистських дій, учасників, каналів поширення, навіть не приховує цілей своєї дезінформації.

Європейський союз – це не країна, це набагато більша та сильніша ніж будь-яка міжнародна організація. Держави заснували спільні інституції, делегували частину своїх суверенних обов'язків. Європейський Союз має власну валюту, спільний ринок, де люди, послуги, товари і капітал вільно переміщуються. Спочатку до Європейського Союзу входило 6 держав-засновниць (Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Бельгія, Люксембург), згодом відбулось 7 етапів послідовного розширення Європейського Союзу, станом на 2022 рік організація складається із 27 держав-членів, окрім засновниць, серед них Данія, Греція, Ірландія, Португалія, Іспанія. Україна – пріоритетний партнер Європейського Союзу у рамках European Neighbourhood Policy (Європейської політики сусідства) та Східного партнерства. Правові засади відносин Європейського Союзу та України базуються на Угоді про партнерство та співпрацю між Україною та Європейським Союзом [9].

Європейським Союзом у 2016 році було ухвалено «Спільні принципи протидії гібридним загрозам — відповідь ЄС» (Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response), де мова йде про наступне:

- необхідність формування країнами-учасницями єдиного механізму здійснення стратегічних комунікацій для боротьби з дезінформацією та для привселюдного викриття гібридних небезпек;

- захист об'єктів критичної інфраструктури (до прикладу транспорт та телекомунікації), тому що гібридні атаки можуть завдати значних економічних або соціальних шкод;

- робота в галузі стратегічних комунікацій має на меті тісну співпрацю з НАТО та ЄС для ефективнішого реагування на гібридні небезпеки);

- вважається, що дезінформатори можуть систематично розповсюджувати дезінформацію, у тому числі в межах ціленаправлених

кампаній у соцмережах, прагнучи радикалізації певних груп населення та дестабілізації суспільства;

- стратегічні комунікації повинні повністю застосовувати соціальні медіа, а також традиційні візуальні, аудіо та інтернет засоби масової інформації – служби зовнішніх зв'язків Європейського Союзу повинні: покращити роботу лінгвістів, котрі володіють декількома мовами, котрі не офіційні в Європейському Союзі; вдосконалити роботу спеціалістів із соціальних медіа, які здатні моніторити інформацію не з Європейського Союзу; забезпечити пряму комунікацію для реагування на дезінформацію [43].

У 2016 році ЄС прийняв Резолюцію про «Стратегічні комунікації Європейського Союзу як протидію пропаганді третіх сторін» (EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties), котра базується на нормативно-правових актах Європейського Союзу. Резолюція містить преамбулу та 4 розділи, зокрема: стратегічні комунікації Європейського Союзу у контексті боротьби з пропагандою; викриття російської дезінформації та пропаганди; боротьба з інформаційними війнами ІДІЛ, подолання дезінформації та радикалізації; стратегія Європейського Союзу у сфері протидії пропаганді [53].

Також у 2018 році було ухвалено ЄС План дій ЄС проти дезінформації, [79], котрий є базисом боротьби із російською дезінформацією в умовах пандемії. Документ містить інформацію щодо важливості розвитку міжнародного співробітництва для боротьби з дезінформацією в рамках Великої 7 та НАТО.

Європейський Союз має на меті впровадження інтегрального підходу, що стосується російської дезінформації як національної політики РФ, що може містити як державні обмежувальні заходи що стосуються роботи російських каналів поширення дезінформації в інформаційному просторі, так і функціонування різноманітних платформ із залученням населення, журналістів та аналітиків. Російські фейки дуже часто виявляють та гостро

сприймають, спростовують брехливі міфи та стараються донести результати своєї діяльності до максимального числа одержувачів інформації. Функціональна політика Європейського Союзу щодо росії іноді породжує дисонанс, зокрема: з однієї сторони росія загарбала Кримський півострів та Донбас, ціленаправлено плюндрує усі закони міжнародного права; з іншої вона – важливий бізнес-партнер, з яким тісно співпрацюють в енергетичній сфері та деяких аспектах регіональної політики. Так звані «гібридний» підхід Європейського Союзу може чинити вплив на ефективність дій, які спрямовані на протидію російській дезінформації та російській «гібридній війні».

Зрозуміло, що кожна держава повинна нарощувати свої вміння та алгоритм створення стійкого механізму протидії агресивній пропаганді. Досвід ЄС для України є цінним, однак використовувати досвід європейських держав безпосередньо в Україні досить складно. На сьогоднішній день уряд України бореться з російською пропагандою, зосереджуючись на «жорстких» інструментах: забороні багатьох російських веб-сайтів, соцмереж та послуг. Тому, важкий досвід України (попри значні мінуси) може бути хорошим прикладом для безлічі країн, зокрема: позиція уряду, інформаційна політика, санкції щодо російських засобів масової інформації почали вважати чудовим підходом та принципом, вплив дезінформації РФ суттєво зменшився в Україні [37].

Повинна бути сформована єдина ефективна інтегрована модель боротьби в Україні, яка передбачатиме чітке визначення держави-агресора, котра робить дезінформацію своєю офіційною державною політикою, котра нищить міжнародне право та створює хаос у сфері міжнародних відносин.

Державний департамент США та Європейська служба зовнішніх дій ЄС розмістили на своїх сайтах посібники про те, як реагувати на російську дезінформацію. Twitter зупинив всі рекламні кампанії в Україні та росії, для того, щоб зменшити дезінформацію, яку поширюють через рекламу. 27 лютого 2022 року президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн

оголосила про заборону на території ЄС державних каналів новин RT і Sputnik, які фінансуються Росією, після того, як за кілька днів до цього зробили це Польща та Естонія.

У березні 2022 року Reddit, американський веб-сайт для агрегації соціальних новин, рейтингів вмісту та обговорень, закрав на карантин субредити r/Russia, національного субредиту Росії, і r/GenZedong, субредиту Dengist, який сам себе назвав, після того, як обидва субреди поширили російську дезінформації. У випадку з r/Russia адміністратори сайту видалили одного з модераторів за поширення дезінформації. Дочірню суб-компанію r/Russia, r/RussiaPolitics, також помістили на карантин з подібних причин. Коли субредити поміщені на карантин, вони не відображаються в результатах пошуку, рекомендаціях і стрічках користувачів, і будь-який, хто спробує отримати доступ до субредів, розміщених на карантині, отримає попередження щодо вмісту, яке вони повинні підтвердити, щоб отримати до нього доступ [11].

У травні 2022 року була створена група під назвою NAFO з метою публікації нешанобливих коментарів про війну та мемів, які пропагують Україну або висміюють військові зусилля та стратегію росії за допомогою «мультиплікаційної собаки». The Washington Post вважає, що NAFO має значний вплив на російські ферми тролів. 28 серпня 2022 року офіційний акаунт Міністерства оборони України у Твіттері оприлюднив свою оцінку НАФО із зображенням ракет, що запускаються, і «Фелли», одягненої у бойову форму, руки на обличчі, у позі вдячності.

За допомогою кількох міжнародних трансляцій США поширюють інформацію про американську культуру, офіційну позицію щодо міжнародних справ і щоденні зведення міжнародних новин. Ці операції підпадають під управління Міжнародного бюро мовлення, наступника Інформаційного агентства США, заснованого в 1953 році. Операції IBW включають Голос Америки, Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода та інші програми. Вони транслюють переважно в країни, де Сполучені Штати

вважають, що інформація про міжнародні події обмежена або через погану інфраструктуру, або через державну цензуру. Закон Сміта-Мундта забороняє «Голосу Америки» поширювати серед громадян США інформацію, створену спеціально для іноземної аудиторії [12].

Під час холодної війни Сполучені Штати проводили таємні пропагандистські кампанії в країнах, які, здавалося, могли стати радянськими сателітами, такими як Італія, Афганістан і Чилі. [37] Відповідно до звіту Церковного комітету, агентства США провели «масовану пропагандистську кампанію» щодо Чилі, де лише за шість тижнів було опубліковано понад 700 новин, розміщених в американських та європейських ЗМІ про діяльність ЦРУ. [38]

Висновки до розділу 3

Для боротьби з російською пропагандою Україні слід забезпечити, щоб національна сюжетна лінія була резонансною та привабливою для основних цінностей, утворюючи невід’ємну частину нашого комунікаційного підходу; звернути пильну увагу на економічні та фінансові стратегії російських державних підприємств як форми некінетичного важеля; розвивати навички критичного мислення, демонструючи, як працює дезінформація – інноваційно пояснювати методи розповсюдження та часто використовувані наративи/теми; підтримувати такі ініціативи, як StopFake.org – спільнота журналістів, що спеціалізується на виявленні та деконструкції дезінформації в російсько- та україномовних медіа – та обмінюватися найкращими практиками між іншими країнами, вразливими до кризи та дезінформації; підтримати дослідження аспектів інформаційної війни – наприклад, як розпізнавати та реагувати на організовані атаки «тролінгу»; організувати опитування для регулярного моніторингу впливу дезінформації на населення євроатлантичного простору; переглянути законодавство для підвищення прозорості.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження науково обґрунтовано концептуальні засади інформаційних війн в умовах сучасних геополітичних викликів, виокремлено особливості й механізми протидії інформаційним війнам, систематизовано основні російські інформаційні атаки щодо України, наведено приклади боротьби з пропагандою в ЄС та США, запропоновано методи протидії російській інформаційній війні.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було виконано такі завдання:

- проаналізовано зміст та особливості ведення інформаційних війн;
- досліджено особливості застосування засобів та механізмів ведення інформаційних війн;
- проаналізовано нормативно правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки;
- розглянуто інформаційну війну росії проти України: передумови, завдання та засоби її ведення;
- здійснено аналіз особливостей ведення інформаційної війни між російською федерацією та Україною впродовж 2014-2022 років.
- виокремлено найбільші інформаційні атаки російської федерації проти України.
- запропоновано методи протидії для України російським інформаційним впливам;
- досліджено досвід Європейського Союзу у боротьбі з інформаційними атаками для України.

Інформаційна війна – це операція, яка проводиться з метою отримання інформаційної переваги над супротивником. Вона полягає в контролі власного інформаційного простору, захисті доступу до власної інформації, при отриманні та використанні інформації опонента, знищенні його інформаційних систем і порушенні інформаційного потоку.

Встановлено, що складовою частиною інформаційної війни психологічні операції, фізичні руйнації та прямі інформаційні атаки. Інформаційна війна у своїй основі має 3 складові елементи, які різняться технологічним наповненням, зокрема: хай-тек, хай-х'юм, хай-сенсоро. До форм та методів інформаційної війни належать пропаганда, чутки, провокації, диверсифікація, маніпуляційні дії, дезінформація, залякування, глузування, фальшування. Цей перелік неповний і з розвитком сфери міжнародних відносин він постійно розширюється.

Що стосується нормативно-правової бази протидії інформаційні війні, то наше законодавство містить перелік законів, які регулюють цю сферу. Зокрема, це Закони України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про засади державної мовної політики», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку», «Про основи національної безпеки України», «Про радіочастотний ресурс України», «Про телекомунікації», «Про друковані засоби масової інформації в Україні» «Про інформацію», «Про телебачення та радіомовлення», «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України», «Про інформаційні агентства», «Про науково-технічну інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про рекламу», «Про видавничу справу», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та інші.

Аналіз інформаційної війни, проведений у другому розділі роботи, дав змогу визначити, що вже в кінці ХХ століття країни розпочали перехід до цифрової епохи. Через це зросло число інформаційних атак, конфліктів та війн, які плавно перейшли в мережу Інтернет. Ці зміни ввели в хід новий термін «кібервійна», яке тепер стало елементом «гарячої» війни.

Що стосується російсько-української інформаційної війни то можна зробити висновок, що росія ще з початку незалежності нашої держави почала здійснювати маніпулювання громадською Українців. Російські журналісти на сьогоднішній день відображають факти про Україну, при цьому ігнорують принципи та етичні норми журналістики, через те, що використовують методи дезінформації та спотворення даних.

Здійснивши аналіз традиційних та електронних ЗМІ, можна дійти висновку, що в інформаційному полі України ведуться безперервні бої за

керування ресурсами, вплив і контроль над територією нашої країни. Події, що відбувалися з 2014 року та відбуваються сьогодні є вкрай драматичними для нашої держави. Так звана «гібридна війна» змінила геополітичну ситуацію не тільки у Європі, а й в усьому світі загалом.

Аналіз інформаційної національної безпеки України та вплив на неї інших держав, що проведено в третьому розділі, дало змогу виділити методи інформаційної війни проти України та методи протидії таким нападам у наш час. Виокремлено декілька напрямків маніпуляційних дій щодо України, зокрема, зниження ролі України як міжнародного гравця; створення стереотипу меншовартості країни; зростання ролі російської мови та інше. Визначено роль та українських та іноземних ЗМІ у ході російсько-української інформаційної війни. Виокремлено та проведено дослідження ряду інформаційних атак в мережі Інтернет, що дало змогу зробити пропозицію щодо створення механізмів боротьби та захисту інформаційного простору України.

Проведено аналіз заходів, які було впроваджено для підтримки інформаційної безпеки та боротьби з інформаційними атаками з боку інших держав та міжнародних об'єднань, зокрема Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки.

Визначено заходи, які необхідні для створення та підтримки інформаційної національної безпеки нашої держави, зокрема: змінення підходу до інформаційної політики, зміни в нормативно-правовій базі; просування української ідеї на території агресора; люстраційні заходи серед керівництва ЗМІ України; контроль за висвітленням достовірної інформації для суспільства; блокування та контроль за каналами, які чинять загрозу для національної інформаційної безпеки держави; покращення та зростання підготовки спеціалістів інформаційної галузі.

Виявлено, що за сучасних умов поширення інформаційної війни слід постійно підтримувати належний та захищений рівень державної інформаційної сфери. Також варто доповнити нормативно-правову базу в

сфері врегулювання функціонування соцмереж, відповідальності за поширення неправдивої та спотвореної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Strategic Information Warfare: A New Face of War // RAND Corp. 2014. URL: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661/index2.html.
2. The Information War Isn't Over Yet. URL: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2022/03/russia-ukraine-warpropaganda/626975/>
3. Why Ukraine Is Winning the Information War. URL: <https://time.com/6155869/bellingcat-eliot-higgins-ukraineopen-source-intelligence/>
4. Алещенко В. Інформаційно-психологічний вплив у ході збройної боротьби. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військовоспеціальні науки. 2018. Вип. 1 (38).
5. Бойко Ю.В. Соціальні мережі як зброя та інструмент впливу в умовах інформаційної війни. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021.
6. Бойко Ю.В. Трансформація інформаційної війни в історичній ретроспективі. Всеукраїнська науково-практична конференція «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень». ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2021.
7. Веденєєв Д. Культурно-інформаційний вплив сучасного світу та історична свідомість української політичної нації. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 3.
8. Гібридна війна: in verbo et in praxi. Вінниця:«Нілан-ЛТД», 2017. URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/3781>
9. Гойман О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. 2015. Зозуля О. Інформаційна зброя як геополітичний чинник та інструмент силової політики. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 2.

10. Гусаров В. Сили інформаційних операцій Росії: яким має бути відповідь України? URL: <http://mediarnbo.org/2014/10/07/sili-informatsiynih-operatsiy-rosiyi-yak>
11. Доктрина інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]: Затв. указом Президента України від 8 лип. 2009 р. № 14/2009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
12. Дуцик Д. Інформаційний вакуум: як українські телеканали висвітлюють події на Донбасі та в Криму. URL: <https://hromadskeradio.org/programs/kyivdonbas/informaciynyy-vakuum-yak-ukrayinski-telekanalyvysvitlyuyut-podiyi-nadonbasi-ta-v-krymu>.
13. Закон України «Про видавничу справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>
15. Закон України «Про державну таємницю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
16. Закон України «Про доступ до публічної інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
17. Закон України «Про друковані засоби масової інформації в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>
18. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
19. Закон України «Про засади державної мовної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
20. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Закон України «Про захист персональних даних». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

22. Закон України «Про інформаційні агентства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>
23. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
24. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
25. Закон України «Про науково-технічну інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>
26. Закон України «Про Національну програму інформатизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>
27. Закон України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2919-14#Text>
28. Закон України «Про основи національної безпеки України». URL:
29. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>
30. Закон України «Про радіочастотний ресурс України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-14>
31. Закон України «Про рекламу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
32. Закон України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/485/97-%D0%B2%D1%80#Text>
33. Закон України «Про телебачення та радіомовлення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
34. Закон України «Про телекомунікації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>

35. Іжотова І. Мартін Лібікі: “Що таке інформаційна війна?” / за ред. І. Іжотової. Військо України. 2014. URL: <http://viysko.com.ua/tehnologiji-voyen/martin-libikishho-take-informacijna-vijna/>
36. Карпінська, А. «Інформаційні війни» в сучасному світі: до постановки проблеми. Сучасні наукові дослідження і розробки. 2017. № 2 (10).
37. Кеворкян К. Пропаганда як політична комунікація. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2012. Вип. 8. С. 73-77.
38. Кеворкян К. Пропаганда: генезис і визначення в контексті сучасних комунікацій. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. 2012. № 1013, вип. 21.
39. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
40. Лібікі М. Що таке інформаційна війна? [Електронний ресурс] / М. Лібікі. – 2014. URL: <http://viysko.com.ua/tehnologijivoyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/>.
41. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 5. С. 138- 142.
42. Малієва Т. Інформаційна війна: поняття, рівні, учасники. Наука і світ. 2017.
43. Міністерство інформаційної політики України. URL: <https://mip.gov.ua/>
44. Остапов С. Е., Євсєєв С.П., Король О.Г. Технології захисту інформації : навчальний посібник. Х.: Вид. ХНЕУ, 2013.
45. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи. URL: www.justinian.com.ua/article.php.

46. Петрик В.М., Остроухов В.В., Штоквиш О.А. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навч. посіб. / за ред. В. М. Петрика. К.: Росава, 2013.
47. Почепцов Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13303>
48. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Видавничий дім «КиєвоМогилянська академія», 2015. 497 с.
49. Присяжнюк М.М., Белошевич Я.С. Інформаційна безпека України в сучасних умовах: Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2013.
50. Рижиков М.М. Міжнародна інформаційна безпека: Сучасні виклики та загрози. К.: Центр вільної преси, 2015.
51. Романова В. Інформаційна складова гібридних воєн сучасності. Державне та муніципальне управління. Наукові записки СКАГС. 2015. № 2. С. 293-299
52. Саприкін О. Інформаційна експансія, інформаційна війна та інформаційна атака у засобах масової інформації на прикладі Євро-2012. Вісник Книжкової палати. 2013.
53. Сасин Г.В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на прикладі російської експансії в український простір). Ужгород, 2015.
54. Сербін С. Інформаційний продукт новітніх медіа. Наукові записки Інституту журналістики. 2012. Т. 46, січ. – берез. С. 92–97.
55. Стадник А. Масова свідомість як об'єкт інформаційної війни. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2016. Вип. 10. С. 219–231.
56. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій [Текст]: навч.

посіб. / под. ред. В. М. Петрик, О. А. Штоквиш, В. І. Полевий – Київ: Росава, 2016. – 208 с.

57. Тарасов С. Політична маніпуляція як феномен у політичному аспекті. Київ: МАУП. 2013. Вип. 4 (39). С. 67–71.

58. Феклістов А.О. Сучасні погляди на місце інформаційних операцій в системах інформаційної боротьби / А.О. Феклістов // Системи озброєння та військова техніка. – 2020. – № 2(22). – С. 25–27.

59. Фісун А. О. Теоретично-категоріальне осмислення поняття «інформаційна війна» в структурі інформаційно-політичного простору [Текст] / А. О. Фісун // Інформаційне суспільство. – 2011. – Вип. 13. – С. 43–48.

60. Цуканова О.В. Інформаційні війни: вплив на суспільство. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/800.pdf>.

61. Чиж І.С. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні [Текст] / І.С.Чиж, Ю.С. Шемшученко. – Київ: Юридична думка, 2016. – 384 с.

62. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. URL: <http://lvivacademy.com/visnik13/zmist.html>

63. Шпиґа П.С. Основні технології та закономірності інформаційної війни. Проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 8. С. 326-339.

64. Шпилик С. Інформаційна війна, пропаганда та PR: такі схожі й такі різні... [Текст] / С. Шпилик // Галицький економічний вісник – Тернопіль : ТНТУ, 2014. – Т. 47, № 4. – С. 178–188.

ДОДАТКИ

Додаток А. Інформаційні агентства росії

№	Назва	Сутність, споживачі
1.	ІА РФ «ТАСС»	Федеральне державне унітарне підприємство «Інформаційне телеграфне агентство росії». Його інформаційний продукт одержує близько 5 тис. корпоративних споживачів – росіян та іноземців, серед них більше 1 тис. засобів масової інформації.
2.	МІА «Росія сьогодні»	Російське інформаційне агентство, яке створене у 2013 році відповідно до указу президента РФ путіна на основі закритого тим же указом інформаційного агентства «РІА Новини». МІА «Росія сьогодні» включає в себе радіомовлення, новини російською, іспанською, англійською, арабською, китайською та фарсі, міжнародні прес-центри, виготовлення і розповсюдження фотоконтенту і інфографіки, інформаційний продукт в соцмережах і створення контенту для мобільних додатків.
3.	Агентство економічної інформації «ПРАЙМ»	Російське інформаційне агентство, фокусується на економіці. Публікує новини в режимі online, аналітичні огляди, бази даних, спеціалізовані тематичні бюлетені, займається розробкою ІТ.
4.	РАПСІ	Перше російське агентство правової інформації, створене у 2009 році на базі РІА Новини, Конституційним, Верховним і Вищим Арбітражним Судом росії для огляду роботи судової системи і життя суддівської громади в РФ. Інформацію формують опираючись на повідомлення кореспондентів, прес-служб судів росії усіх рівнів і спеціальної національної бази даних.
5.	Інтерфакс	Одне з трьох основних незалежних інформаційних агенств РФ, найбільше в країнах СНД інформаційне об'єднання, що містить понад три десятки організацій – мережу національних, регіональних і галузевих агентств.
6.	РБК	Російський медіахолдинг, який включає в себе

		телеканал, інформаційне агентство, газету та журнал. Здійснює конференції, бізнес-регати та премії. Найбільший недержавний медіахолдинг у РФ.
7.	IA REGNUM	Російське інформаційне агентство та інтернет-видання. Кожного дня публікується понад 700 новин від 150 кореспондентів в РФ та закордоном, новини поділені по темах, федеральних округах, регіонах і сюжетах.
8.	Федеральне агентство новин	Неофіційна назва російського медіа холдингу, який заснований 2014 році і зорієнтований на висвітлення внутрішньо-російських та зарубіжних новин з провладної позиції. Деякі російські та іноземні видання пов'язують «фабрику медіа» із Євгеном Пригожиним та його «фабрикою тролів».
9.	РІА «Ореанда»	Одне з найбільших незалежних російських інформаційних агентств. Створене 1994 року. З самого початку незмінний керівник Кирило Сторчак.

Додаток Б. Контент-аналіз новин росії проти України

№	Джерело	Тема матеріалу	Контекст (+/-)	Позиція
1	Портал новин «Вестник»	«Зеленському запропонували піти у відставку новорічної ночі: Зробіть українцям подарунок»	-	Більшість українців зрадія відставці президента Зеленського, переконаний експерт. «Найкраще, що ви можете подарувати народу під час новорічного привітання – це закінчити його зі словами: «Бажаю усім здоров'я, я втомився і я йду», - зазначив Погребинський
2	Портал новин «Правда ру»	«Зеленський явно перевищує свої повноваження»	-	Наразі Володимир Зеленський запропонував надати державний статус низці релігійних свят. Він доручив Кабміну розглянути такі варіанти, як мусульманські Рамазан-байрам та Курбан-байрам, іудейські Песах, Рош ша-Хана, Ханука, Великдень християн західного зразка та ще кілька. В Україні проживає 2% мусульман, 0,21% юдеїв. При цьому там живе більше 17% росіян — ні про які свята росіян не йдеться. І російська мова в Україні заборонена
3	Портал новин «Правда ру»	«Зеленський: Ермітаж – загроза	-	Президент України не лише продовжив дію указу Порошенка про заборону

		нацбезпеці України»		користування російськими сайтами, а й розширив цей перелік. Хоча у передвиборчий період називала цю заборону безглуздою дурістю. Чим викликане таке «перевзуття» Зеленського?
4	Портал новин «Московський комсомолец»	«Кличко видав книгу зі своїми ляпами Збірник мера української столиці зветься «Хто не чув, той побачить»	-	Віталій Кличко, благополучно переобраний мером Києва, у четвер презентував своєрідний звіт про «виконану за минулі роки роботу» - він видав ілюстровану книгу зі своїми знаменитими ляпами.
5	Портал новин «Правда ру»	«Україна хоче ядерну зброю. Росія може її розбомбити»	-	Українські політики часто повертаються на тему повернення країні статусу ядерної держави. Захід нібито має враховувати цей чинник у відносинах з Україною - ось тільки іноземні спецслужби впевнені, що РФ одразу розбомбить ядерні об'єкти України.
6	Портал новин «Московський комсомолец»	Русофобія у сучасному суспільстві	-	Заборона російської мови в Україні, освітня реформа в Латвії, антиросійські протести в Грузії, ліквідація російськомовних шкіл в Естонії та постійна напруга між США та Росією — що буде далі?
7	Портал новин «Правда ру»	Український парадокс: рідна земля не потрібна, важливий образ ворога	-	Чому Україна навіть не думає виконувати Мінські угоди, але Зеленський хоче нової зустрічі у «нормандському форматі»? Чому він так просуває закон про продаж рідної землі? Чому він так боїться

				націоналістів? Чому в Україні такий парадоксальний націоналізм, що важлива не батьківщина та народ, а лише образ ворога?
8	Портал новин «Правда ру»	Українська народна прикмета: перед виборами згадати мовну проблему	-	Політика тотальної українізації, що проводиться в країні всі останні роки, не раз піддавалася критиці і самими громадянами, і закордонними урядами і політиками. Європейська Венеціанська комісія також висловила велику кількість претензій та побажань щодо зміни закону про освіту.
9	Портал котирування новин: "Media Metrics"	«Україна оголосила про бойкот зустрічі Радбезу ООН	-	Україна має намір бойкотувати неформальну зустріч РБ ООН, у якій очікується участь представників
10	Портал новин «Московський комсомолец»	«Переговори щодо врегулювання на Донбасі перервали зі скандалом «Це верх цинізму та абсурду»	-	Чергове засідання Контактної групи з врегулювання конфлікту на Донбасі, яке пройшло 25 листопада, завершилося навіть не «пшиком» як завжди, а повноцінним скандалом. На переговорах українська сторона продовжує стверджувати, що заходи щодо припинення бойових дій продовжують працювати. Тобто обстріли точаться регулярно, але українська сторона стверджує, що їх немає.
11	Портал новин «Правда ру»	«Чим затягнуте перемир'я на Донбасі корисне	-	З чого насправді формується українська новина? Чи в ній є Донбас і

		українській владі»		яке місце займає? Чи насправді вигідний світ Україні? Який він образ президента для України в українській суспільній свідомості? А ось перемир'я, що нескінченно продовжуються, — так. Вони ж як лякають? Що якщо українська армія відійде на 10 кілометрів, ту ж саму сепаратисти нападуть.
--	--	--------------------	--	--